

MY DZIECI
MAMY
PRAWA!

KRONIKA

Utopijny kodeks praw

*Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa
Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.*

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i **Sportu**.

CSW Kronika, 2021

Trening uważności **7**

Konwencja o Prawach Dziecka **25**

Manifest powstały
w trakcie warsztatów **55**

TEKSTY

Kalendarz **81**

NOTATNIK

Cokół pomnikowy **57**

Prawo dzieci do uczciwego
pokarmu, prawo do posiłku **45**

Wzrastanie **55**

Obszar własny **59**

Przyuچار pes / Okryj się **65**

PRACE

Trening uważności

Jaśmina Wójcik

AUTORKA

Wyobraź sobie, że jesteś dorosła, dorosły. Sięgasz prawie końca framugi, twoje nogi i ręce są duże, tułów wyciągnięty. Głowa osadzona na długiej szyi. A co z twoimi myślami? Czy pozostały niezmienione? Czy teraz zajmują je same poważne sprawy? Jak je sobie wyobrażasz? To rachunki czy listy spraw? A może pieniądze, które trzeba liczyć lub zarabiać? Mieszkanie? Dom? Samochód? A może przygoda?

Wyobraź sobie teraz, że jako dorosła, dorosły uczysz dzieci. Powiedzmy w szkole. Budynek. W środku klatka schodowa, kolejne piętra, korytarze, rzędy sal, a w nich ławki z krzesłami. W każdej ktoś siedzi. Dzieci. Czego chciałabyś, chciałabyś je nauczyć? W jaki sposób? Kim jesteś w tej relacji? Czy jako osoba dorosła można pozostać w jakiejś części mentalnie dzieckiem?

Zamknij na chwilę oczy. Połóż ręce na brzuchu. Oddychaj do brzucha. Poczuj, jak unosi się i opada. Przypomnij sobie, jak potrafi się skurczyć i zabołeć poskręcany. Z nerwów, ze stresu, z niedopasowania do warunków zewnętrznych i wtedy, kiedy nie czuje się bezpieczny. Piszę o człowieku czy żołądku? Żołądek w człowieku, człowiek w żołądku.

Osoba dorosła jest zazwyczaj duża. Dziecko jest zwykle mniejsze. Czy to coś zmienia? Okazuje się, że tak, nawet bardzo wiele. Linie wzroku dorosłego i dziecka są na różnej wysokości. Kto nad kim góruje? Tylko ze względu na wzrost. A może by tak przykucnąć? Zrównać spojrzenie, doświadczyć innej relacji. Spotkać się na równych prawach. Znaleźć porozumienie na linii oczu. Oś. Niewidoczne zestawy punktów rozpościerających się pomiędzy parami oczu patrzącymi wreszcie z naprzeciwka. Ta perspektywa zaczyna wzajemne oswajanie, opowiada początek innej, nowej relacji – sprawczej i równiejszej.

Wybierz sobie drzewo rosnące niedaleko. To, którego kora najbardziej do ciebie przemawia. Nie ma znaczenia czy liściaste, czy iglaste. Podejdź do niego blisko, na odległość szpilki. Jego obwód musi być tak duży, żebyś mogła, mógł swobodnie objąć je rękami, przyłożyć policzek do kory i zamknąć oczy. Poczuj krążące w nim soki, energię wzrostu, tlen, który produkuje. Niech cię ukoi i nada odpowiedni rytm twoim myślom. Odetchnij głęboko dziesięć razy. Teraz popatrz w górę. Światło przebłyskuje przez gałęzie poruszane powoli wiatrem. Ruszają się oddzielnie czy razem? Szybko, a może wolniej? Przykładowo, jeśli spojrzysz na osikę, to każdy jej liść zdaje się drgać sobie tylko znanym ruchem. Jeżeli wiatr jest potężny, gałęzie uginają się wspólnym ogromem liści. Obserwuj labirynt konarów. Spróbuj narysować je w pamięci, odtworzyć ich diagonale,

***Co z twojej
perspektywy
można
zmienić?
Ta relacja
zaczyna się od
zmiany w nas.
Dzieci są na
nią gotowe
i zawsze tak
samo ufne.***

skręty, kolana, załamania, zwężenia, zgrubienia, pozostałości po utraconych gałęziach.

Następnie zdejmij buty i skarpetki. Stań pełną stopą na ziemi, trawie, piasku, ścieżce lub żwirze. Przejdź kilka kroków, czując każdy element powierzchni sobą. Połącz się poprzez bezpośredni kontakt z ziemią. Idź dalej. Poczuj stopami wilgoć trawy i chropowatość podłoża. Pozwól przykleić się drobinkom piasku. Teraz nic nie dzieli cię od energii planety. Jak się czujesz? Czy możesz zamknąć oczy, aby zmysł wzroku nie rozpraszał doznań chodzenia boso? Rozgarniaj stopą trawę, idź w kierunku zieleni, wejdź w nią i poczuj nogami jak się w niej ukorzeniasz, łączysz. Jeśli aktualną porą roku jest zima, także możesz wykonać to ćwiczenie. Najlepiej w świeżym śniegu, puchu, który chwilę temu opadł na ziemię. Będzie to najprzyjemniejszy rodzaj doświadczenia. Nie możesz tylko przesadzić z czasem, bo stopy mogą zdrętwieć. Wystarczy kilkanaście powolnych kroków. Załóż po nich prędko ciepłe skarpety i buty, poczujesz jak twoje ciało pompuje gorącą krew, jak krąży i pulsuje w twoich stopach. Po krótkiej chwili staną się wręcz gorące.

Teraz przeczytaj uważnie teksty napisane przez dzieci, pomyśl o nich.

DOROŚLI MYŚLO
 PRACY, PIENIĄDZACH:
 DZIECI MYŚLA
 O: SABAWIE, SŁODY-
 CSACH BYCIE W NATURSE
 BYCIE S DSIADKAMI
 SŁAWIE. LEA!

Nie lubie pani od angielskiego bo nie robi z nami ćwiczeń
 oni ich nie tłumaczy ~~tylko~~ tylko zadaje do domu

Olga

to mi sie nie podobaa
 bo nie chce mie rozumiam

O CZYM MYŚLIĄ DOROŚLI?

- O DZIECIACH, JEŚLI JE MAJĄ
- O PODATKACH
- O PRACY
- O JEDZENIU
- O RODZINIE
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

O CZYM MYŚLIĄ DZIECI?

- O GRACH
- O ROWERACH
- O RODZICACH
- O ZABAWIE
- O SŁODYCZACH
-
-

Jestem Jessica mam 10 lat chodzę do 3b od 11 klasy jestem z paniom Matgorzata, która jest mi miła dla mnie i dla moich kolegów mam ją, skropna, mówi że mi nie-
miemy, że nie zdąży do 41 klasy i się nad-
mam z meca. Dnia tam żeby ta pani była dla
nas miłsza, i wtedy mam się być lepiej uczęta.

System, w którym funkcjonujemy jest pełen kar i nagród. Pochwał i nagan. Zakazów. Bezdyskusyjnych. Niepodlegających rozważaniom. Świat czerni i bieli. Binarny. Bez przestrzeni na dialog i szacunek. System narzuca uproszczenia, weryfikacje, sprawdziany. Proste i szybkie metody. Czy to ci odpowiada? Zastanawiałaś, zastanawiałeś się kiedyś nad brakiem oceny i porównywania? Zamiast zakazów konstruktywna dyskusja. Nie da się tego zastąpić? A może zbyt dużo trudu, czasu, nieprzewidywalności i otwartości? Niejednoznaczność. Nieweryfikowalność. To, co nieznanie nie mieści się w systemie, wywołuje niepokój. Czujemy się pewniej, znając zasady i podporządkowując się im. Na zawsze? Pomyślmy, że można inaczej. W samej myśli niech załęgnie się początek zmiany.

Poniżej znajdziesz tekst Manifestu napisany przeze mnie – osobą dorosłą pracującą ze sobą, dziećmi i społecznościami. Tekst opiera się na moich własnych doświadczeniach i wnikliwych obserwacjach. To nie dzieci należy zmieniać, tylko nas dorosłych w relacjach z dziećmi.

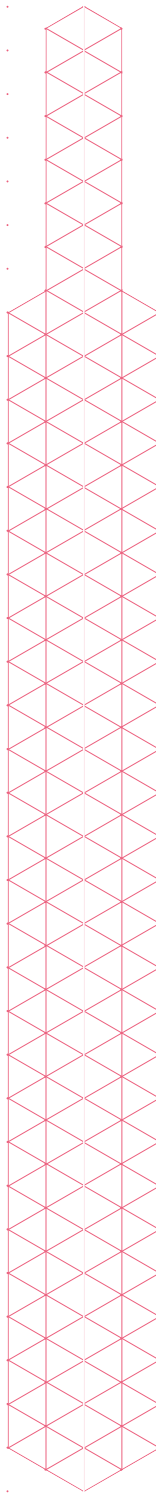
MANIFEST EDUKACJI EMPATYCZNEJ

1. Uczestnictwo osoby dorosłej w procesie edukacyjnym powinno być spójne z jej osobistymi dążeniami i postawą społeczną.
2. Relacja z dziećmi musi być szczerą i nie może być wyabstrahowana od osobistego podejścia do świata zewnętrznego – zaangażowania; widny w zmianę; inicjowania prac wspólnotowych, budujących społeczność oddolnie; egalitaryzmu wszelkich działań, ich partycypacyjnego charakteru; otwartości na innosć i dialog; przesunięcia wektora działalności „dla ludzi” na „z ludźmi”.
3. Praca z dziećmi powinna polegać na wzajemnym uczeniu się od siebie, wymianie spostrzeżeń, doświadczeń, otwartości na nowe i nieznanne.
4. Należy określić czytelne i jasne ramy dla wszystkich, a także kierować się głębokim szacunkiem do natury żywej i nieożywionej.
5. Ciągła autokontrola, poddanie samego siebie (dorosłego) procesowi „oduczania” – świadomej ucieczki od formuł i kłerek edukacyjnych, wyniesionych z systemu edukacji pruskiej.

Małgorzata
Wójcik

Jak wyglądałby twój manifest? Co chciałabyś, chciałbyś zmienić? Skorzystaj z własnego doświadczenia. Jaka według Ciebie powinna być edukacja? Opisz, zanotuj, narysuj.

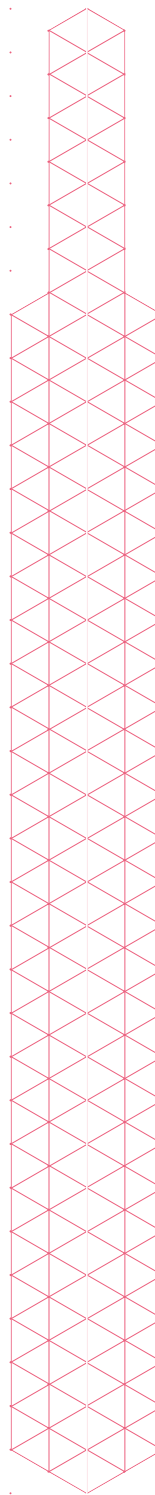

Czy wiesz, że dzieci mają swoje prawa? Przeczytaj Konwencję o Prawach Dziecka zawartą w książce. Zastanów się, czy prawa te są respektowane w twoim otoczeniu. I czy ty przestrzegasz ich w stosunku do innych wokół ciebie? Czy chcesz ustanowić jakieś nowe prawo? Co mogłoby zawierać?

A teraz skup się bardzo świadomie, ściągnij brwi, natęż wszystkie mięśnie (łydek, ud, brzucha, ramion, karku, szczęk, skroni). Policz do pięciu, a następnie puść wszystkie razem z wydechem, wszystko niech się zrelaksuje – miękkie czoło, policzki, ręce, nogi, brzuch. Jesteś gotowa, gotowy do kolejnych kroków. Żeby je przedsięwziąć należy uruchomić swoją wyobraźnię, aby nic, co oczywiste na co dzień teraz takie nie było.

Pomyśl o szkole bez ławek. Bez lekcji i dzwonek. Gdzie siada się wspólnie w kręgu i każdy może powiedzieć wszystko, co czuje. Może też podziękować i przeprosić. Niby niewiele, a zmienia cały wszechświat. Nie ma opresji i wojskowego drylu, zależności, karność, oceniania. Jest relacja człowieka z człowiekiem, niezależnie od jego wzrostu na framudze – czy na wysokości klamki, czy górnego zawiasu. Jeśli wyobrazimy sobie takie miejsce i dokładnie je określimy, zapagniemy, aby stało się realne, wtedy szansa na ziszczenie tej wizji będzie możliwa. Wszystko zaczyna się od chęci zmiany.

A lekcje? Bez wyraźnego harmonogramu. Bez sztucznego podziału na 45-minutowe fragmenty. Każdy dzień może wyglądać zupełnie inaczej, żaden wtorek niepodobny do

poprzedniego czy następnego. Możesz się bawić, szyć, rzeźbić, malować, czytać, robić eksperymenty, wybierać pomoce. Dzwonek nie przerywa rozpoczętych czynności. Jesteś tu i teraz, z innymi w różnym wieku. Nie ma podziału na klasy, na wiek, na płeć. Zamiast dzielenia uczysz się łączenia. Czy takie wyobrażenie wymaga zamknięcia oczu? Czy może ziszczyć się samoistnie?

Jeśli pozwolisz poprowadzić się intuicji i emocjom, wiele może się przytrafić. Nieoczekiwanych. Zaskakujących. Niezaplanowanych. Niepomyślanych. Sytuacji. Zbiegów okoliczności. Spotkań. Czynności. Przygód.

Czym jest dla ciebie zabawa? Postaraj się pobyć w jakiejś czynności całą sobą, całym sobą. Niech sprawi ci wszechogarniającą przyjemność. Może być to dotyk łydąg, szum liści, gra świerszczy, zabawa z psem, bieg do utraty tchu, jazda na rowerze, zanurzenie w jeziorze, rzece, morzu, wannie. Wykonaj tę czynność tu i teraz, niech nic innego się nie liczy. To dorośli, wkraczając w ten świat, zaczynają go dzielić – na bezproduktywną zabawę i naukę. Po co? Dlaczego? Kto dał im na to pozwolenie?

Stań na chwilę. Zatrzymaj się w bezpiecznym miejscu. Posłuchaj otoczenia. Co mówią inni? Czy do ciebie? Nie zawsze o tobie. Wsłuch. Nasłuch. Głęboki. Zanurzony w nich, nie w tobie. I słuchaj jego, jej, ich. Stań się czystym zastuchaniem. Czy to coś zmienia?

Ale nie tylko jakość relacji na linii człowiek-człowiek jest tu istotna. Pomyśl o tym, co cię otacza – o przyrodzie, naturze nieożywionej. Nie lubię słowa nieożywiona. Bo czy rośliny nie żyją? Mają inne tempo niż my, ale żyją czasami mocniej i bardziej intensywnie od niejednej i niejednego

z nas. Wcześniej w treningu pojawiła się natura, ale nie tak świadomie jak chciałabym ją przybliżyć tutaj. Oddychamy tlenem, który produkuje drzewa. Odpoczywamy podczas wakacji zazwyczaj nad wodą – morzem, jeziorem, oceanem, rzeką lub w lesie, puszczy, dżungli. Na spacerach lub randkach chodzimy do parku. Dlaczego właśnie te miejsca wybieramy na relaks? Na ważne dla nas chwile wytchnienia? Oczywiście uwielbiamy centra handlowe, ale czy chcielibyśmy spędzić w nich wakacje? W naturze możemy po prostu być sobą, zatracać się i odpoczywać, czerpać z niej energię. Czy dajemy jej coś w zamian? Owszem – śmieci, odchody naszych zwierząt, wypalone papierosy. Może powinniśmy zmienić tę relację? Nie może, na pewno powinniśmy. Uwaga na to co wokół. Jak tego nie zniszczyć, jak zadbać odpowiednio. Aby natura mogła do nas dalej przemawiać śpiewem wiatru, graniem świerszczy, szumem wody. Abyśmy mogli wsłuchiwać się w nią z szacunkiem i zachwytem. Uciekać w nią, zatracać się i powracać do siebie. Bez niej utracimy równowagę i wewnętrzny kompas. Jak wtedy usłyszymy swój głos?

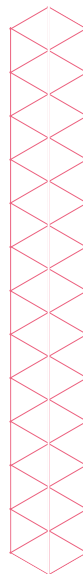
Niech nas wzbogaci i nauczy perspektywa innego doświadczenia niż nasze własne, najlepiej w pierwszej osobie. Spojrzenie czyimiś oczami, dotykiem, perspektywą. Czy potrafimy być empatyczni?

A teraz poznaj siebie – swoją głowę, ręce, nogi, tułów. Twoje. Ty. Wyobraź sobie każdą żyłą rozprowadzoną w twoim ciele, niesioną przez nią krew i tlen. Jesteś tu i teraz. Taka jaka jesteś. Taki jaki jesteś. Z całym bagażem, brzemieniem i lekkością bycia. Zaakceptuj stan permanentnej możliwości zmiany, płynności. To otwiera możliwości i stwarza je przed tobą. Akceptacja jest początkiem. Kolejnym krokiem może być zmiana. Powolna jak pączkowanie, rozwój liścia, łądygi.

W naturze możemy po prostu być sobą, zatracać się i odpoczywać, czerpać z niej energię. Czy dajemy jej coś w zamian?

Rozpoczynając się ode mnie, od ciebie. A potem wszystko wokół zmienia się niepostrzeżenie. Zmiana jest w tobie, pozwól jej wykićkować.

Docień to, co robisz. Jesteś ty i twoja ścieżka, twoje tempo, twórz rytm. Nie wymagaj natychmiastowego efektu. Stawaj się w procesie, daj sobie czas. Popętniaj błędy, zbaczaj i wracaj.

***Ile razy
zdarzyło ci się
nie powiedzieć
tego, co czujesz
w danej chwili?
Nie potrafiąc
zakomunikować
własnych
emocji, stanów,
spostrzeżeń.***

Nie ustawaj. Nie bój się uwierzyć we własne możliwości.

Poczucie sensu w końcu się pojawi. Trzeba je w sobie odszukać i pielęgnować. Zaczynij od podpatrywania natury. Wszystko w niej ma przyczynę i skutek, jednocześnie będąc poza nimi. Nie jest to łatwe, ale konieczne. Nie chodzi o łatwość, nigdy o nią nie chodzi. Trud i konsekwencja. A następnie krótkie chwile euforii, spełnienia, mgnienie szczęścia i wdzięczność.

Podążaj za tym, co cię zainteresuje, zdziwi. Idź tam, gdzie pojawi się wątpliwość, za pytaniami: dlaczego, gdzie, jak? One wskażą ci kierunek. Na początku drogi nie trzeba wiedzieć nic. Akceptując swoją niewiedzę otworzysz się na spotkanie, na inne doświadczenie, wymienisz nim. I wrócisz w zgodzie ze sobą.

Ile razy zdarzyło ci się nie powiedzieć tego, co czujesz w danej chwili? Nie potrafiąc zakomunikować własnych emocji, stanów, spostrzeżeń. Bojąc się karcącego spojrzenia, pomyłki, niezrozumienia, osądu. Spróbuj. Zrób test. Czy uda ci się zakomunikować własne odczucia, nie raniąc innych, z szacunkiem i bez oceniania? Tylko o swoich doznaniach. Weź głęboki wdech, poczuj i powiedz. Nie zrażaj się. Daj sobie przestrzeń na ponowną próbę. Odetchnij głęboko z zamkniętymi oczami.

Trening zakończony. Teraz należy przejść do samorealizacji w rzeczywistości. Krok po kroku, dzień po dniu. Powoli. Niespiesznie, ale konsekwentnie. Znajdując przestrzeń w ciele i umyśle. Przesuwając granice tego, co możliwe. Wiem, że wytrwasz, dasz radę i staniesz się zmianą.

Powodzenia!

Konwencja o Prawach Dziecka

Konwencja o Prawach Dziecka została uchwalona 20 listopada 1989 roku przez Organizację Narodów Zjednoczonych. W 1991 roku podpisały ją władze Polski. Dokument składa się z 54 artykułów, pełną treść znajdziesz na stronie:

<https://brpd.gov.pl/konwencja-o-prawach-dziecka>.

Poniżej skrócona i uproszczona wersja za:
S.Buregren „Mała książka o demokracji” (Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2007, s. 36-39).

OPIS

Artykuł 1

Dzieckiem jest każda osoba, która nie ukończyła 18 lat.

Artykuł 2

Wszystkie dzieci mają takie same prawa bez względu na pochodzenie, rasę, płeć, język, status materialny i wyznanie. Żadne dziecko nie może być dyskryminowane.

Artykuł 3

Dobro dziecka zawsze powinno być na pierwszym miejscu.

Artykuł 4

Państwo zobowiązane jest podejmować działania na rzecz realizacji praw dziecka zawartych w Konwencji. Jeśli na ich realizację nie wystarczy środków, państwo zobowiązane jest znaleźć rozwiązania na drodze współpracy międzynarodowej.

Artykuł 6

Każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia i rozwoju.

Artykuł 7

Każde dziecko ma prawo do otrzymania imienia i obywatelstwa oraz do poznania swoich rodziców i objęcia opieką rodzicielską.

Artykuł 9

Dziecko nie może zostać oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, chyba że leży to w interesie dziecka. Dziecko oddzielone od rodziców ma prawo do kontaktów z nimi.

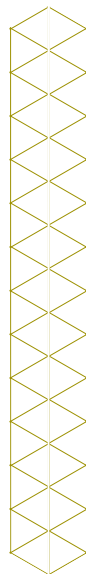
Artykuł 10

Dziecko, którego rodzice przebywają w innym kraju, ma prawo do utrzymywania regularnych kontaktów z obojgiem rodziców. Władze państwa zobowiązane są do umożliwienia tych kontaktów.

Artykuły 12-15

Każde dziecko ma prawo do kształtowania i wyrażania własnych poglądów oraz wypowiedzania się w postępowaniach sądowych. Każde dziecko ma prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania.

KLAPS.

Artykuł 19

Każde dziecko ma prawo do ochrony przed przemocą fizyczną bądź psychiczną, krzywdą lub zaniedbaniem bądź złym traktowaniem lub wyzyskiem.

Artykuły 20-21

Dziecko pozbawione swego środowiska rodzinnego ma prawo do opieki zastępczej. Państwo, które pozwala adoptować dzieci, ma obowiązek zachowania troski o dobro dziecka.

Artykuł 22

Dziecko objęte statusem uchodźcy ma prawo do odpowiedniej pomocy humanitarnej ze strony państwa, na terenie którego przebywa.

Artykuł 23

Każdemu dziecku psychicznie lub fizycznie niepełnosprawnemu państwo powinno zapewnić życie w warunkach gwarantujących godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa.

Artykuł 24

Państwo zobowiązane jest do zapewnienia każdemu dziecku najwyższego poziomu ochrony zdrowia oraz rehabilitacji zdrowotnej.

Artykuły 28-29

Każde dziecko ma prawo do nauki. Nauka powinna przygotowywać dziecko do życia, rozwijać szacunek dla praw człowieka i wychowywać w duchu tolerancji, pokoju i przyjaźni.

Artykuł 30

Dziecko należące do mniejszości narodowych lub etnicznych ma prawo do używania własnego języka, praktykowania swojej religii oraz korzystania z własnej kultury.

Artykuł 31

Każde dziecko ma prawo do zabawy, wypoczynku i czasu wolnego.

Artykuł 32

Dziecko ma prawo do ochrony przed wyciskiem ekonomicznym oraz wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna, przeszkadzać w nauce lub jest szkodliwa dla zdrowia.

Artykuł 33

Państwo zobowiązane jest do ochrony dzieci przed używaniem narkotyków.

Artykuł 34

Państwo zobowiązane jest do ochrony dziecka przed wszelkimi formami wycisku seksualnego i nadużyć seksualnych.

Artykuł 35

Państwo zobowiązane jest do przeciwdziałania uprowadzeniom lub sprzedaży dzieci.

Artykuły 36-37

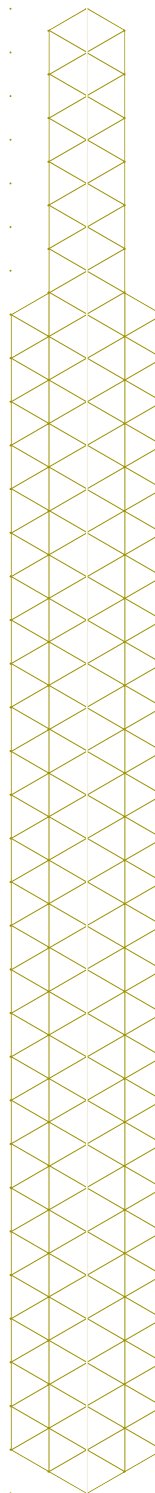
Państwo zobowiązane jest do ochrony dziecka przed torturowaniem bądź okrutnym, nieludzkim traktowaniem lub karaniem. Żadne dziecko nie może być bezprawnie pozbawione wolności. Żadne dziecko nie może być skazane na karę śmierci lub dożywotnie więzienie, a każde zatrzymane dziecko ma prawo do humanitarnego traktowania i otrzymania odpowiedniej pomocy. Dziecko w więzieniu ma prawo do wymiany korespondencji lub kontaktów z rodziną.

Artykuł 38

Każde dziecko poniżej 15 lat ma prawo do ochrony przed bezpośrednim udziałem w działaniach zbrojnych.

Artykuł 39

Państwo zobowiązane jest do ułatwienia przebiegu rehabilitacji fizycznej i psychicznej dziecka, które padło ofiarą

jakiegokolwiek zaniedbania, wycisku, wykorzystania oraz torturowania.

Artykuł 40

Każde dziecko podejrzane, oskarżone lub uznane za winne popełnienia przestępstwa ma prawo do bycia traktowanym w sposób godny. Dziecko ma prawo do zapoznania się ze stawianymi mu zarzutami i rozpatrzenia jego sprawy w uczciwym i bezstronnym procesie.

Artykuł 41

Konwencja nie narusza postanowień prawa wewnętrznego państwa lub innych przepisów prawa międzynarodowego, które lepiej chronią prawa dziecka niż przepisy tej Konwencji.

Artykuł 42

Państwo zobowiązane jest do informowania dzieci o ich prawach.

Artykuły 43-45

Państwo zobowiązane jest do przedstawienia sprawozdań i działań podejmowanych na rzecz realizacji tych praw.

Artykuły 46-54

Państwo powinno respektować prawa i zapisy Konwencji. Państwa, które podpisały Konwencję, nie mogą zgłaszać zastrzeżeń dotyczących jej artykułów.

Manifest powstały w trakcie warsztatów

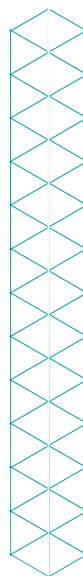
Podczas warsztatu w CSW Kronika uczniowie i uczniowie technikum wspólnie analizowali cztery artykuły Konwencji o Prawach Dziecka: 2, 24, 28-29. Odnosząc się do własnych doświadczeń, młode osoby opisały rzeczywistość i zaproponowały pewne zmiany w systemie edukacji.

OPIS

1. Jesteśmy oceniani bez względu na różnice. Nie wolno oceniać wszystkich według tej samej miary na lekcjach WF. To tak jak kazać i ptakom i słońcom trąbić.
2. Dlaczego WF-iści komentują wygląd oraz kondycję fizyczną?

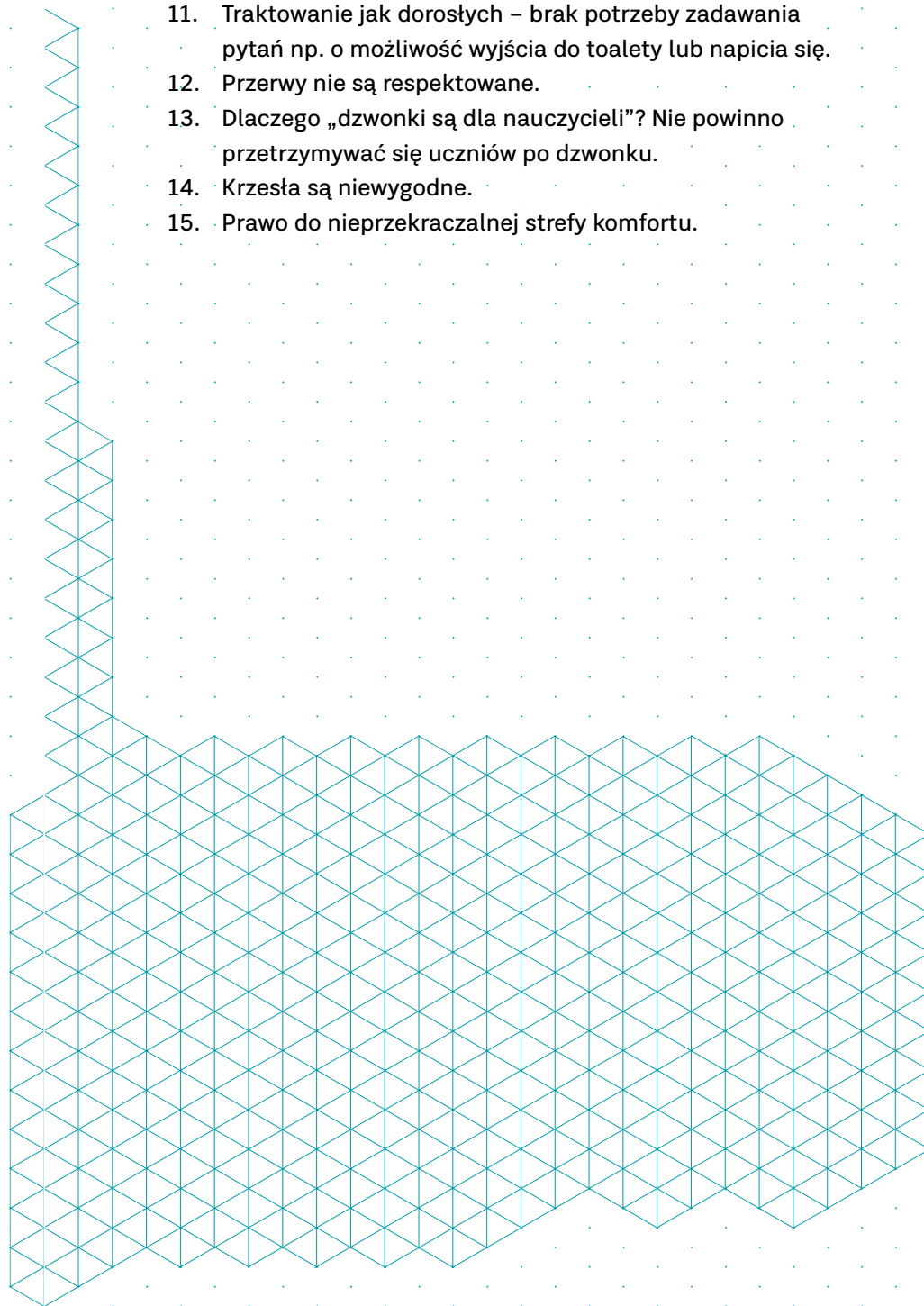
3. Dlaczego niektórzy nauczyciele oceniają po wyglądzie? To nie wygląd decyduje o naszym rozumie, i nie ma nic wspólnego z nauką.
4. Brak zaufania na lekcjach zdalnych, ocenianie zdolności po ubiorze.
5. Dlaczego podczas lekcji zdalnych kazano włączać kamerki przy odpowiedzi, jeśli dla niektórych to niekorzystne? Niektórzy mogą czuć się niekomfortowo, pokazując reszcie klasy swój pokój, dom, sytuację rodzinną.
6. Prawo do spokojnego życia bez dokuczania.
7. Brak wykluczania osób z mniejszą ilością środków finansowych.
8. Nie chcę słuchać, że mi czegoś nie wypada, bo jestem dziewczyną.
9. Dlaczego mówi nam się „dziewczynom nie wypada”? Co płęć ma do tego?
10. Logika ubioru w szkole promuje kulturę gwałtu. Nie uczcie nas jak się ubierać, uczcie ich żeby nie gwałtili!
11. Seksizm – np. tylko chłopcy mogą dźwigać ciężkie rzeczy – dyskryminacja ze względu na płęć.
12. Brak osób wykwalifikowanych do uczenia WDŻ, a tematy przemocy są skracane do krzywdzących zdań. Brak edukacji seksualnej. Brak nauki o okresie. Brak edukacji o przemocy seksualnej.

1. Dlaczego w szkole mamy tylko religię chrześcijańską skoro jest wiele innych? I dlaczego to RODZICE, a nie my, decydują o wypisaniu się z tych lekcji?
2. Przedmioty szkolne takie jak edukacja seksualna, edukacja o równouprawnieniu, sytuacjach zagrożenia i religioznawstwo zamiast religii.
3. Dlaczego przedmiot religia obejmuje tylko chrześcijaństwo? Brak doinformowania w kwestii lekcji etyki.

4. Czemu na lekcjach religii jesteśmy oceniani np. z modlitw?
  5. Dlaczego nauczyciele poruszają tematy polityczne na lekcji?
-
1. Niezdiagnozowanie dziecka nie sprawi, że problem zniknie. Dziecko będzie myśleć zamiast „nie radzę sobie, bo mam depresję/autyzm” to „nie radzę sobie, bo jestem głupi/debil/nie do pokochania”.
  2. Poziom ochrony zdrowia psychicznego jest okropnie niski, a nawet często słyszy się zdania typu „depresja nie istnieje” bądź „skończ się nad sobą użalać”. Dzieci w szpitalach nie mają zapewnionej opieki i często są pozostawione same sobie. Potrzebne zabiegi często nie są wykonywane przez ignorancję i lenistwo doktorów.
-
1. Chcemy decydować i dyskutować o metodach nauczania.
  2. Decyzje powinny być podejmowane przy udziale dziecka.
  3. Nauka powinna przygotowywać dziecko do życia. Nauka powinna rozwijać szacunek do innych ludzi i tolerancję.
  4. Szkoła nie przygotowuje do życia. Kończąc szkołę nie wiemy jak szukać pracy, płacić podatki czy rozpoznać oszustów. Nie karze za nietolerancję i nie uczy akceptacji innych.
  5. Chcemy wprowadzenia zajęć z samoobrony.
  6. Każdy uczeń powinien czuć się komfortowo.
  7. Więcej wsparcia, mniej oceniania.
  8. Dlaczego nauczyciele zamiast stanąć w obronie ucznia, stają przeciwko niemu?
  9. Nauczyciel powinien wspomagać dyskusję, a nie głosić swoje opinie jako świętą prawdę.
  10. Dlaczego musimy pytać się o to, czy możemy się napić lub czy możemy iść do toalety? TO NATURALNE POTRZEBY LUDZKIE.

11. Traktowanie jak dorosłych – brak potrzeby zadawania pytań np. o możliwość wyjścia do toalety lub napicia się.
12. Przerwy nie są respektowane.
13. Dlaczego „dzwonki są dla nauczycieli”? Nie powinno przetrzymywać się uczniów po dzwonku.
14. Krzesła są niewygodne.
15. Prawo do nieprzekraczalnej strefy komfortu.

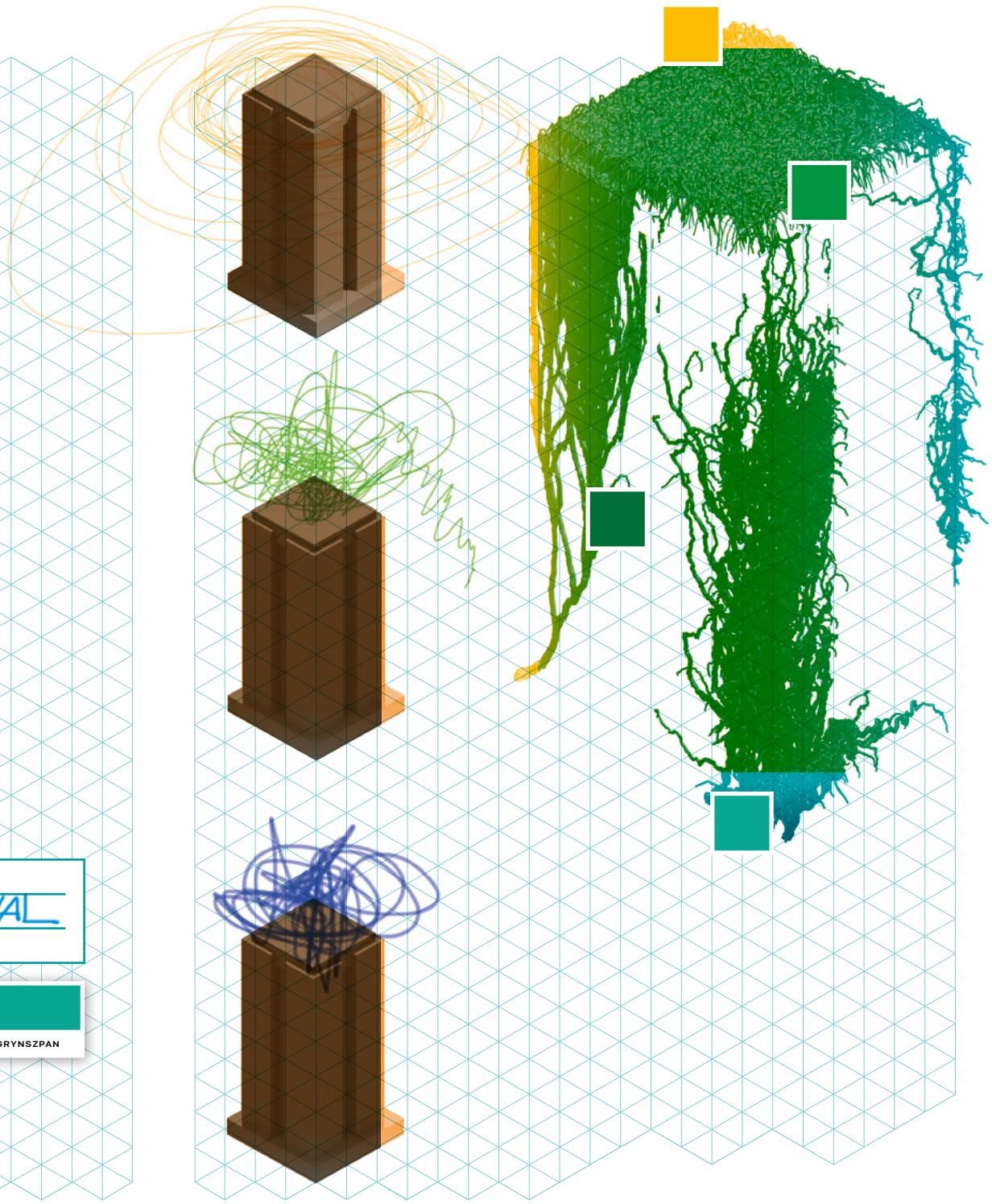

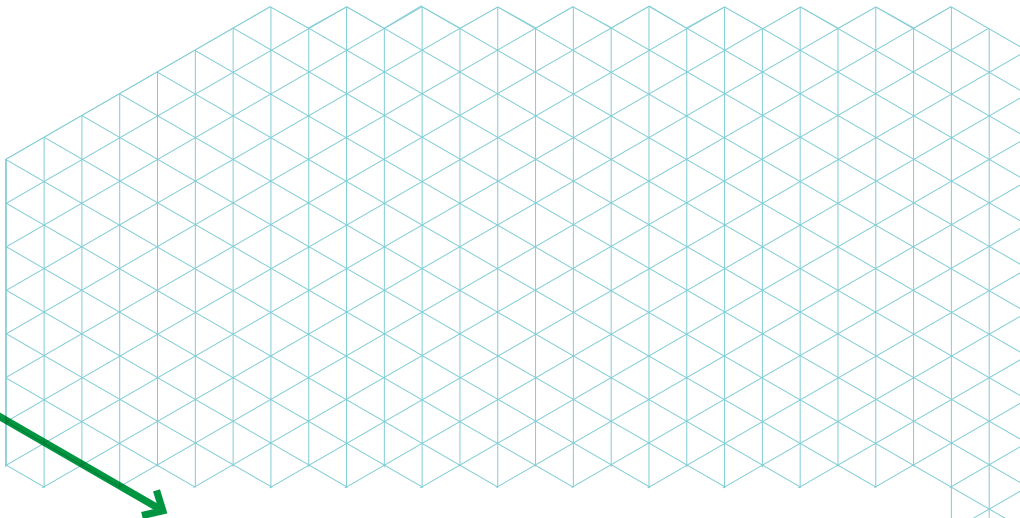

COKÓŁ POMNIKOWY

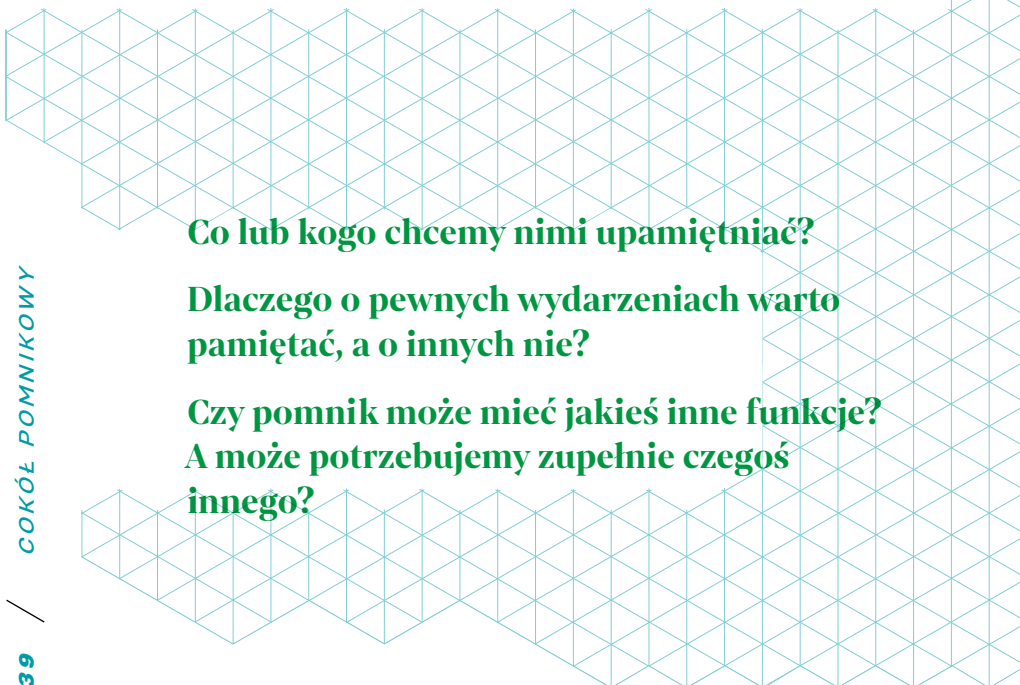
AUTOR JAN KOWAL

- MARCHEWKOWY
- ZIELONY
- MALACHITOWY
- GRYSZPAN

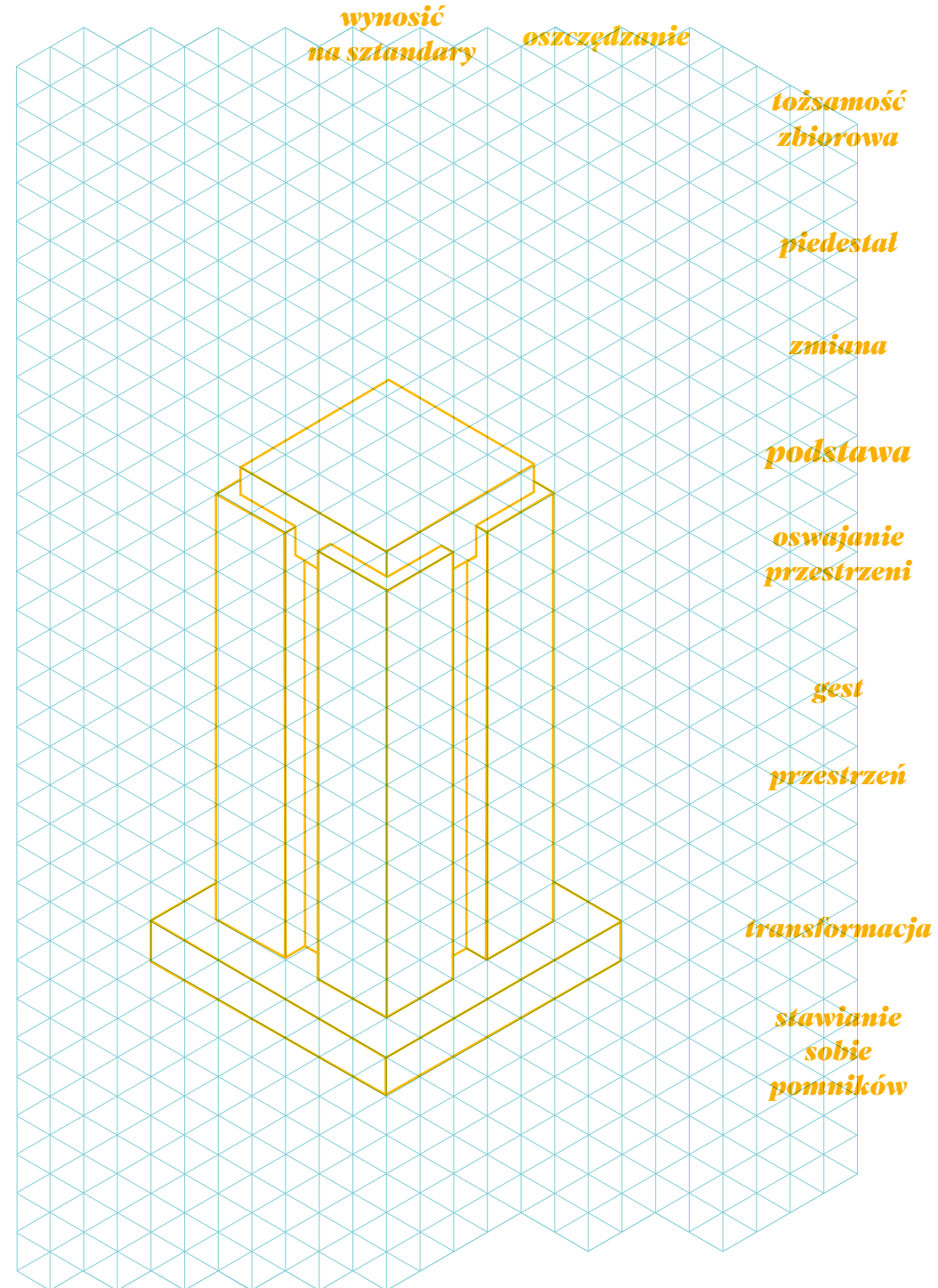
Artysta **Jan Kowal** w ramach projektu podjął temat prawa do wyrażania własnych potrzeb i kształtowania postaw obywatelskich. Zainspirowany pustym cokółem pomnikowym na Placu Wolności w Katowicach, wspólnie z dziećmi zastanawiał się nad znaczeniem pomników w przestrzeni publicznej.

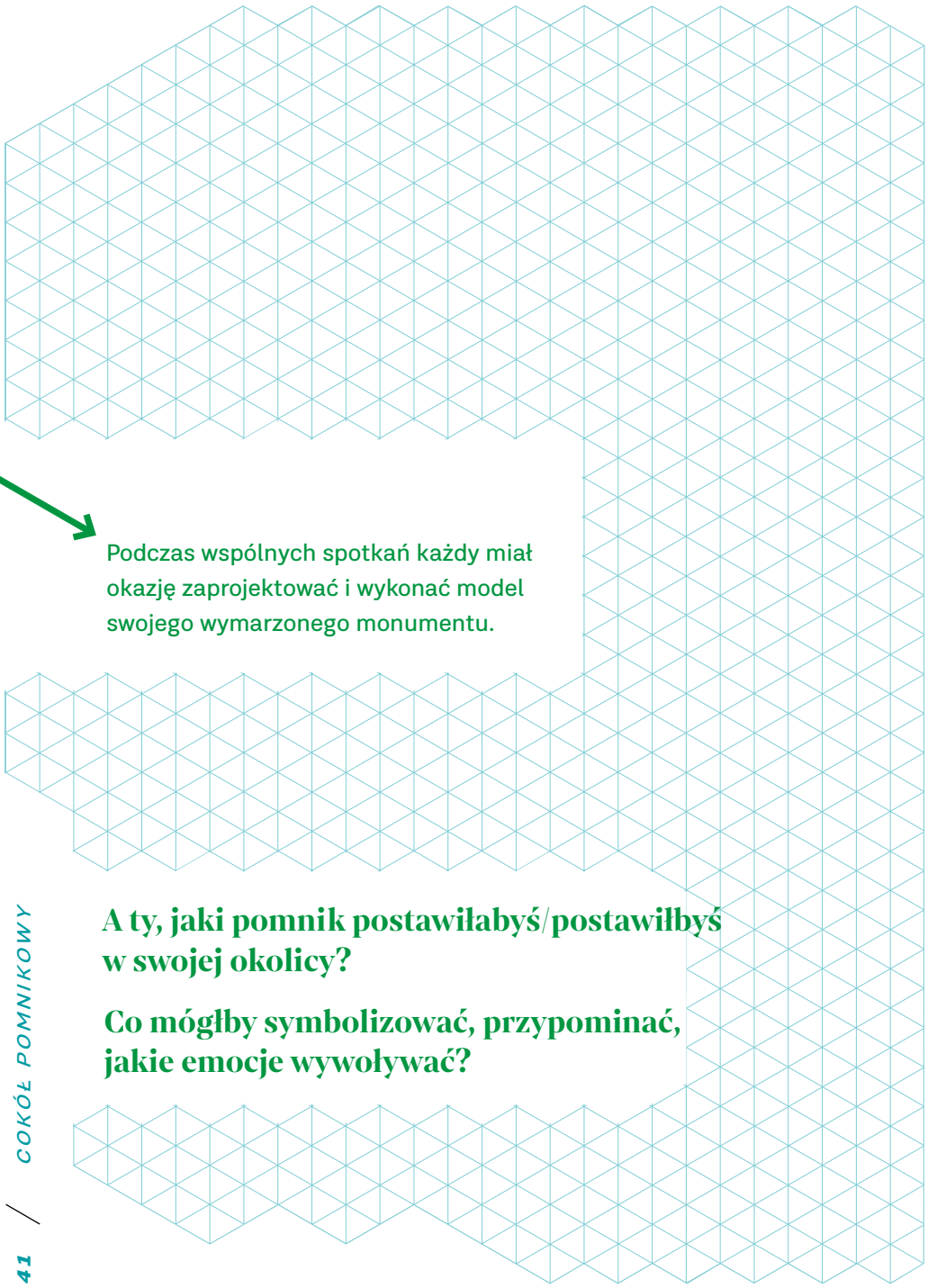

Co lub kogo chcemy nimi upamiętniać?

Dlaczego o pewnych wydarzeniach warto pamiętać, a o innych nie?

**Czy pomnik może mieć jakieś inne funkcje?
A może potrzebujemy zupełnie czegoś innego?**

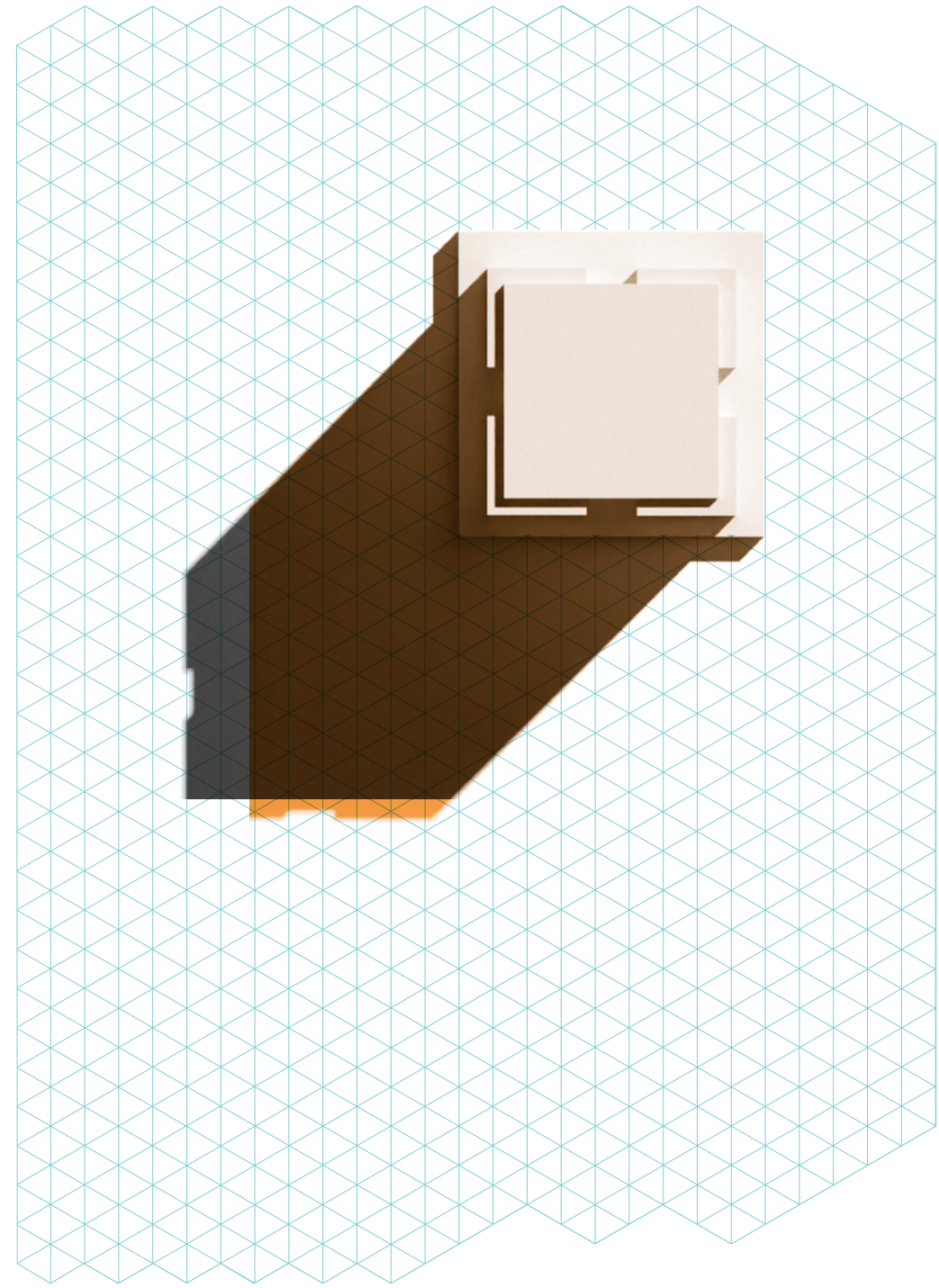

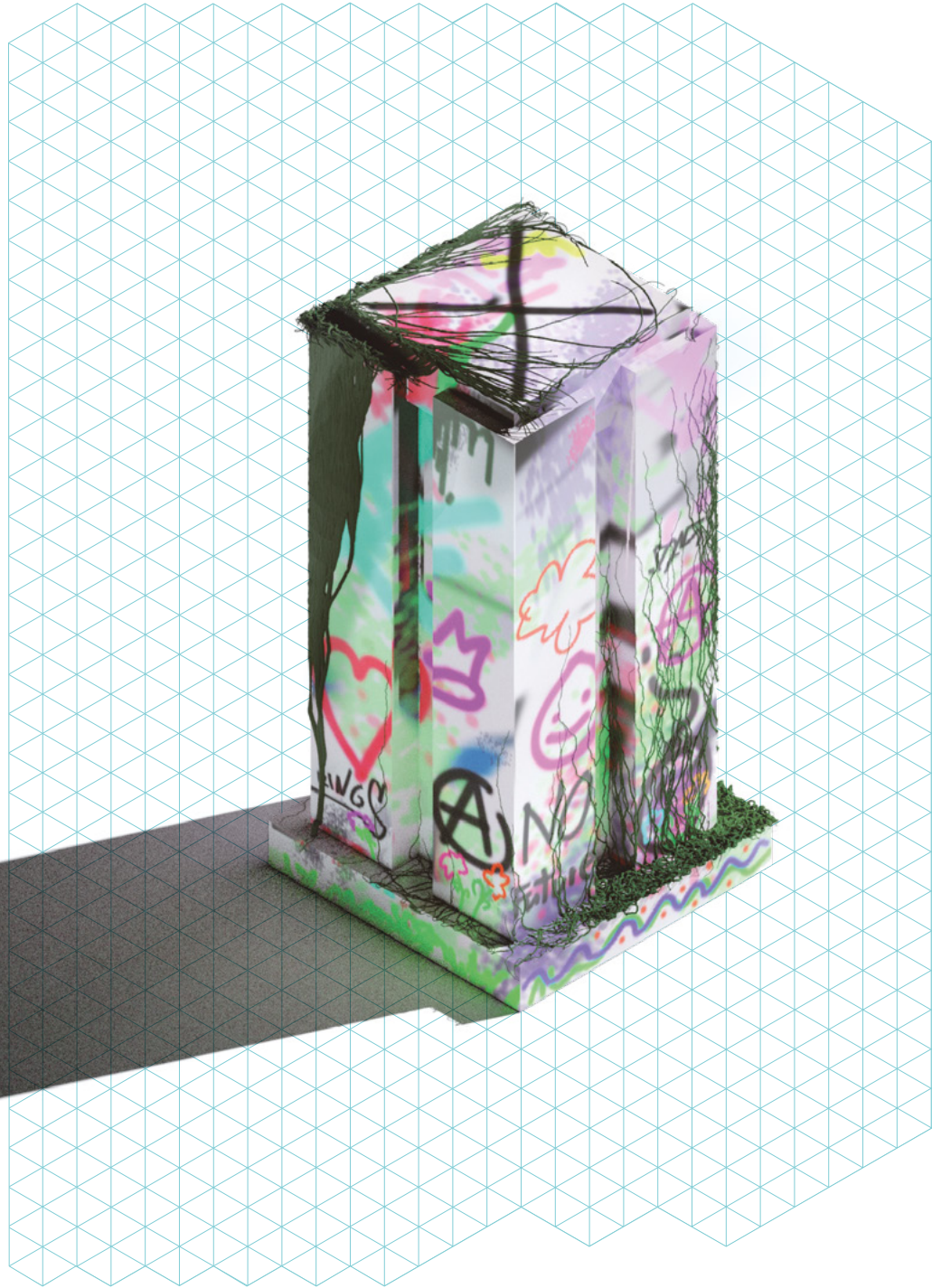
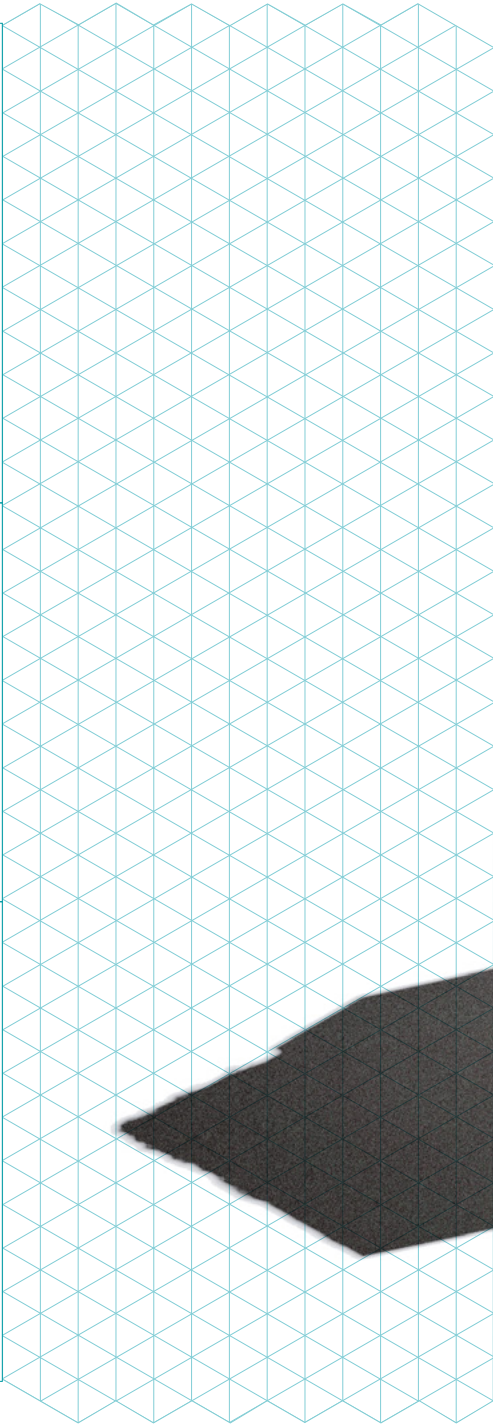
Podczas wspólnych spotkań każdy miał okazję zaprojektować i wykonać model swojego wymarzonego monumentu.

A ty, jaki pomnik postawiłabyś/postawiłbyś w swojej okolicy?

Co mógłby symbolizować, przypominać, jakie emocje wywoływać?

PRAWO DZIECI DO UCZCIWEGO POKARMU, PRAWO DO POSIŁKU

AUTORKA

ANNA KRÓLIKIEWICZ

Artystka **Anna Królikiewicz** postuluje prawo dzieci do uczciwego pokarmu. Nikt nie powinien głodować lub być niedożywiony – wszyscy zasługujemy na pełnowartościowe, zdrowe i smaczne posiłki. Podczas wspólnych spotkań dzieci rozmawiały o społecznych funkcjach jedzenia i gotowania oraz o tym, jak wiele zasobów i pracy należy włożyć w produkcję żywności.

Czy jesteśmy świadomi tego, co jemy? Czy gdybyśmy wiedzieli, że czujemy się dużo lepiej, moglibyśmy zrezygnować z jakiegoś składnika naszej diety? Dlaczego **smak** niektórych rzeczy lubimy bardziej od innych?

Z kim go dzielisz?

Jaka panuje atmosfera przy stole?

Czy przygotowaliście go wspólnie?

Wyobraź sobie wymarzony posiłek.

Najważniejsze rzeczy uznajemy za oczywiste, dlatego ich nie zauważamy – są zbyt wszechobecne. I tak jest z jedzeniem: łączy wszystkie zjawiska w *kosmiczną*, ale i przyziemną całość.

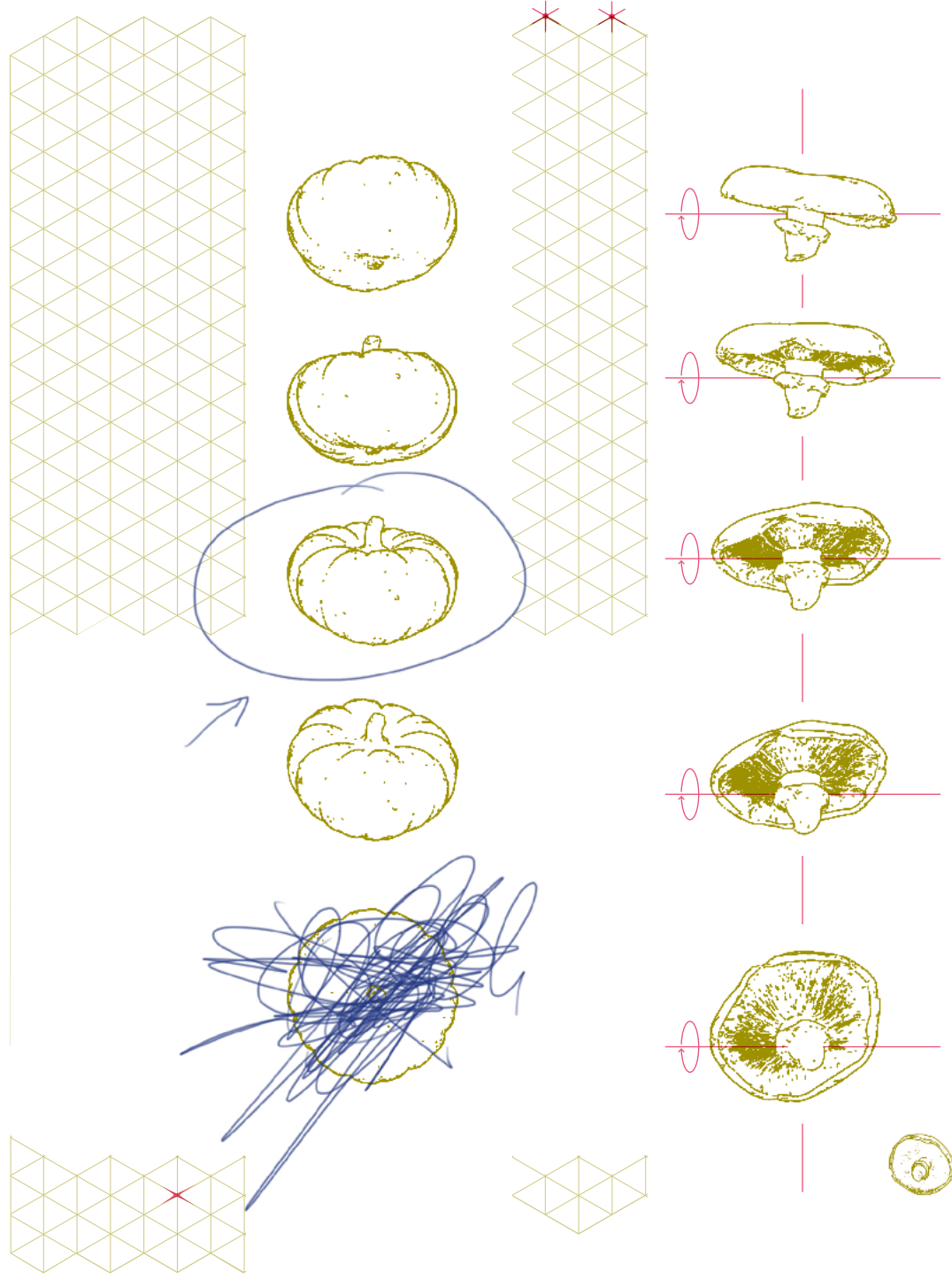
Jedzenie jest przyjemnością zaspokajania głodu, a gotowanie to pierwotny akt tworzenia, jest alchemią dostępną każdemu – wystarczy kilka składników i prosty przepis. Każdego dnia musisz jeść, więc każdego dnia możesz gotować – stworzyć coś, co sobie wyobraziłeś/wyobraziłeś, i sprawić sobie oraz innym *przyjemność*. To znaczy także, że każdego dnia możesz postanowić zmienić swoje nawyki żywieniowe i wprowadzić w swojej kuchni małą zmianę i zmianę w świecie, bo cywilizacja rozwinęła się poprzez jedzenie.

Adekwatny kosztorys drogi jedzenia na nasz stół sprawia, że je cenimy, a więc nie marnujemy i nie wyrzucamy, a dodatkowo zasilamy małe i bliskie sieci ekonomiczne – wytwórców, sklepikarzy, usługodawców – dając sobie nawzajem pracę i przychody. Stać nas na dobrą żywność: organiczną, stworzoną przez rzemieślników i małych wytwórców, lokalną i sezonową. Jemy codziennie i wobec tego *każdego dnia możemy dokonać lepszego wyboru*: lepiej samemu ustanowić zdrowy system, niż podporządkować się kiepskiemu, ślepo podążać za cudzą ideą. Pomysłem na zmianę jest zbliżenie się do natury, mała skala działań i przewartościowanie, które daje nam poczucie sprawiedliwości, niewielkiej misji i równowagi. Musimy zobaczyć siebie od podstaw, idących z dzikości, jako zwierzęta obdarzone zmysłem moralnym, w bliskości z naturą – ziemią, z której pochodzimy. Przywróci to poczucie ładu i sensu, przywróci nas cielesności, szczeremu doczuwaniu (także głodu i nasycenia, instynktownemu wycuciu, co jest pożywne i zdrowe, a co nie). Koegzystujemy z drzewami, mikroorganizmami, łąkowymi kwiatami, i gdzieś daleko z egzotycznymi zwierzętami w jednym kosmosie, na jednej planecie. I kiedy jemy, wchłaniamy atomy, które i one wchłaniają. *Wszystko jest jednością*, jesteśmy częścią wielkiego, harmonijnego, trwającego na obu półkulach posiłku.

Anna Królikiewicz

każdego
dnia możemy
dokonać
lepszego
wyboru

WZRA STANIE

AUTOR

PIOTR SNIEGUŁA

Muzyk i performer **Piotr Jaszczur Śnieguła** stworzył z dziećmi instalację w formie muzycznego lasu, która stała się ich głosem zaklętym w żywe istoty. Każda z użytych roślin została podłączona do urządzenia elektronicznego, dzięki któremu nagrane podczas warsztatów dźwięki uruchamiały się pod wpływem dotyku liści. W ten sposób natura została przekaznikiem potrzeb i myśli młodych osób.

Dźwięki wyzwalały w nas różne emocje. Odgłosy mogą być alarmujące, kojące, drażniące, energetyzujące.

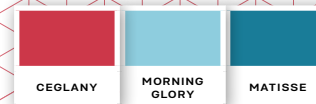
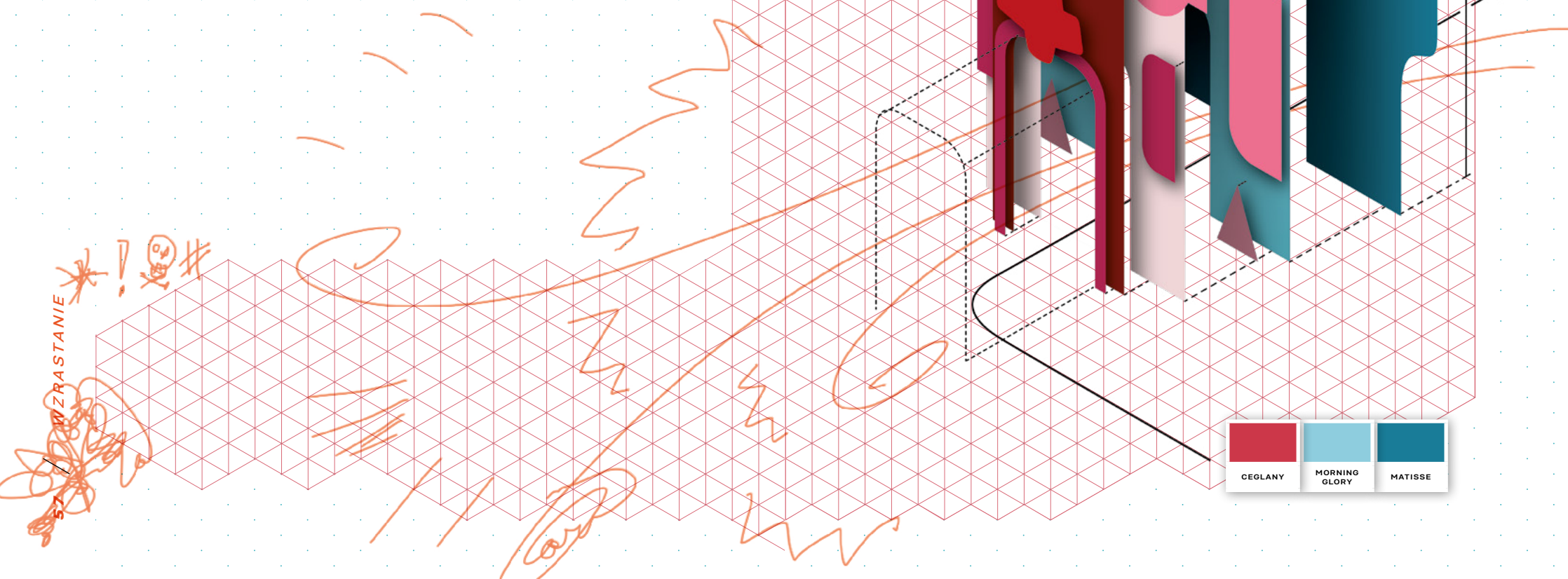
A co z **ciszą** ?

Co w nas wyzwala?

Przeciwieństwem ciszy jest **krzyk**

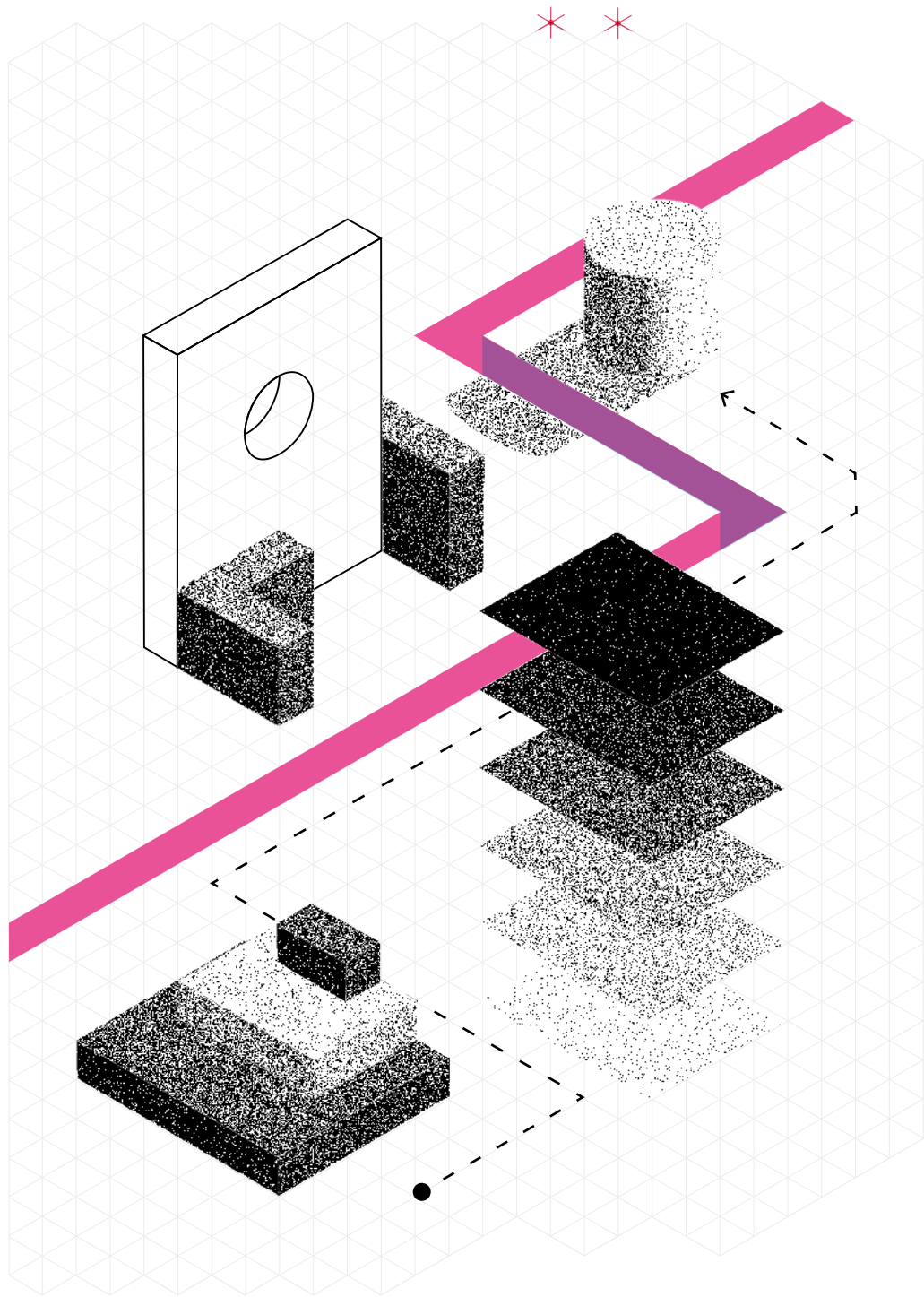
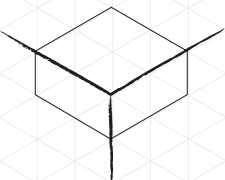
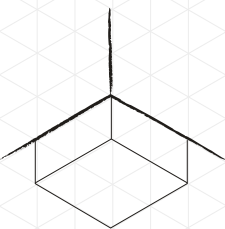
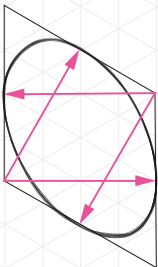
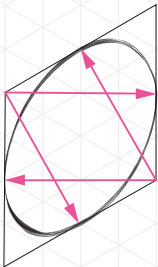
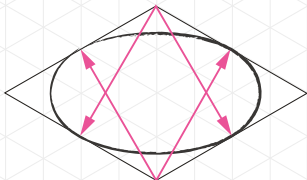
Czy zawsze jest czymś złym?
Może być manifestacją,
wyzwoleniem wszystkiego
tego, czego nie można wyrazić
słowami. W naszej kulturze
człowiek od dziecka jest
uciszany. Jak to na nas wpływa?

OBSZAR WŁASNY

AUTORKA AGATA TECL-SZUBERT

AUTOR MIKOŁAJ SZUBERT-TECL

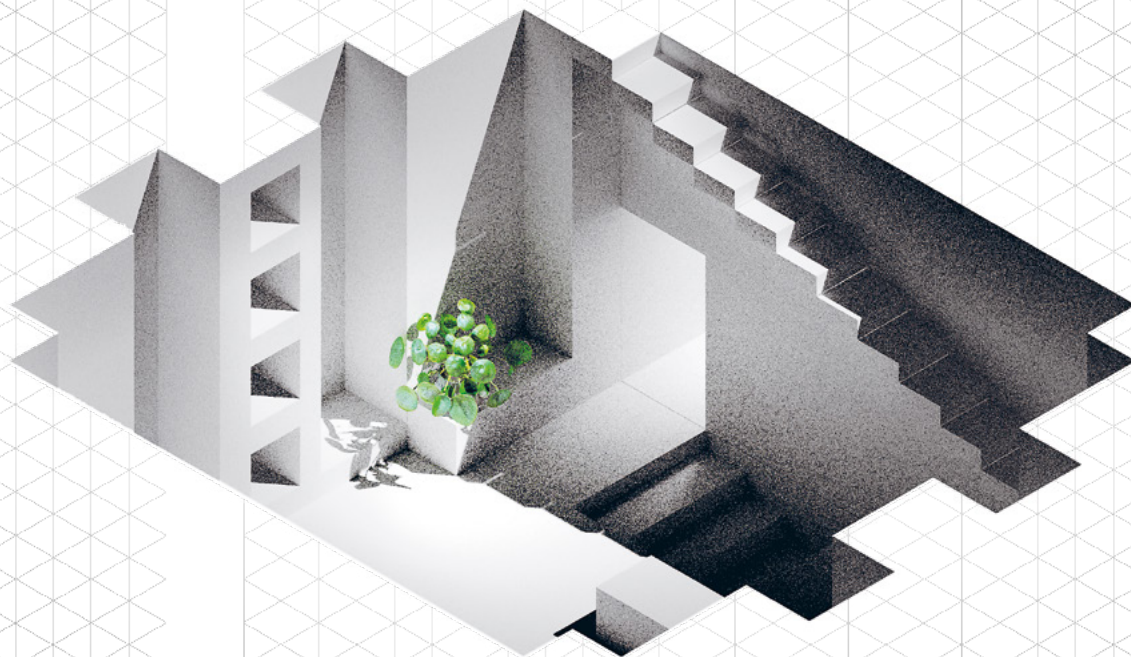

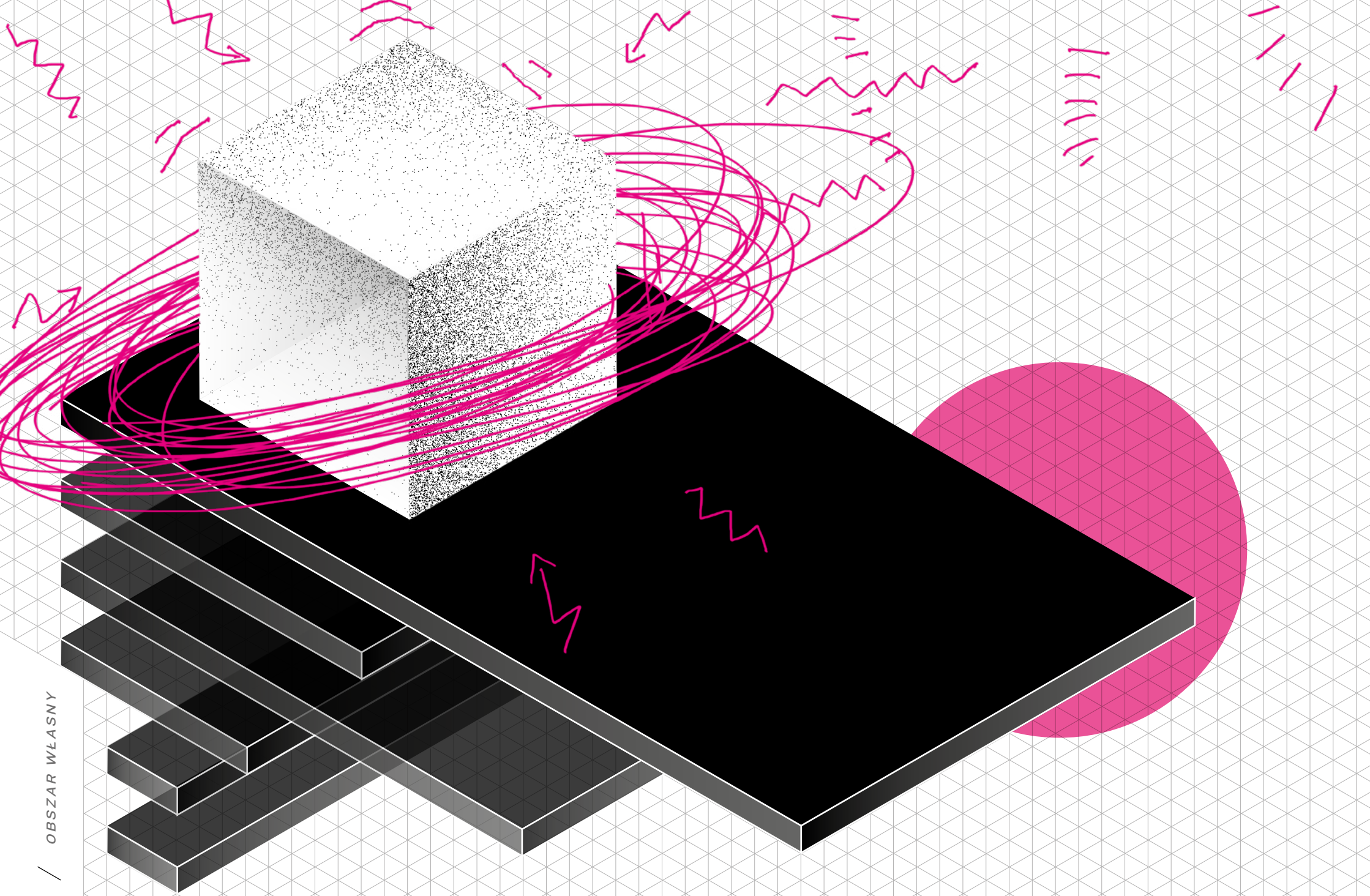

Agata Tecl-Szubert i Mikołaj Szubert-Tecl przeprowadzili warsztaty wokół dobrej przestrzeni dla dzieci. Wspólnie z uczestniczkami i uczestnikami zastanawiali się nad tym, czy architektura szkół jest dobrze zaprojektowana dla młodych osób. Czy sale lekcyjne sprzyjają skupieniu się i rozwojowi, a szkolne korytarze umożliwiają odpoczynek? Czy w tych przestrzeniach czujemy się bezpiecznie i komfortowo?

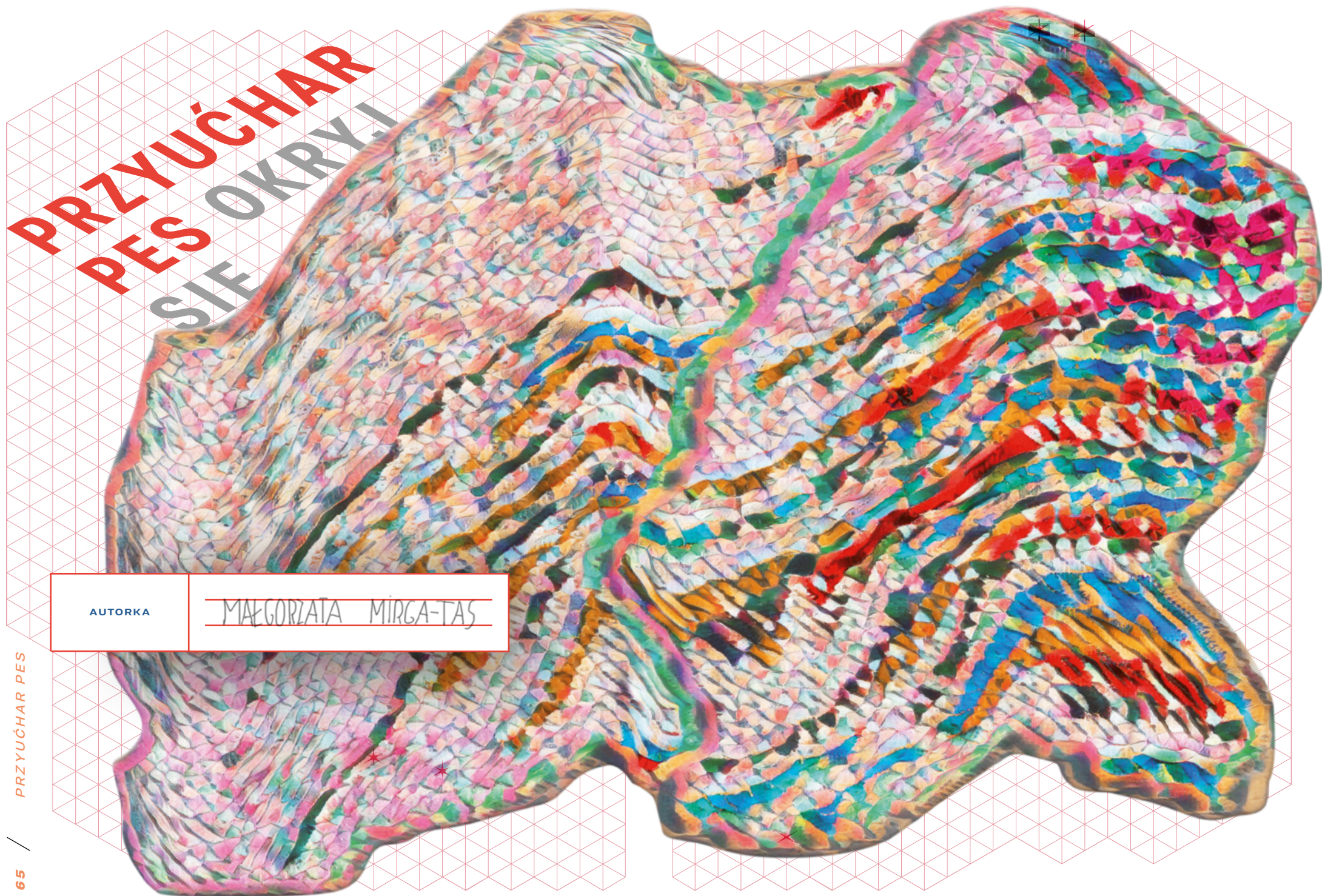
Zastanów się, co w twojej szkole najbardziej przeszkadza ci na co dzień? Które elementy budynku i wyposażenia uprzykrzają ci życie? Czego w tych wnętrzach ci brakuje? Wyobraź sobie, że masz wpływ na zmianę tej przestrzeni. Co możesz zaproponować, aby miejsce to stało się bardziej przyjazne dla ciebie? Czasem wystarczy małe przemeblowanie, abyśmy poczuli się lepiej.

A może należałoby zbudować szkołę od nowa? Jeśli tak, jak wykorzystać budynki, które już istnieją?

PRZYUCHAR
PES
SIE OKRYLI

AUTORKA

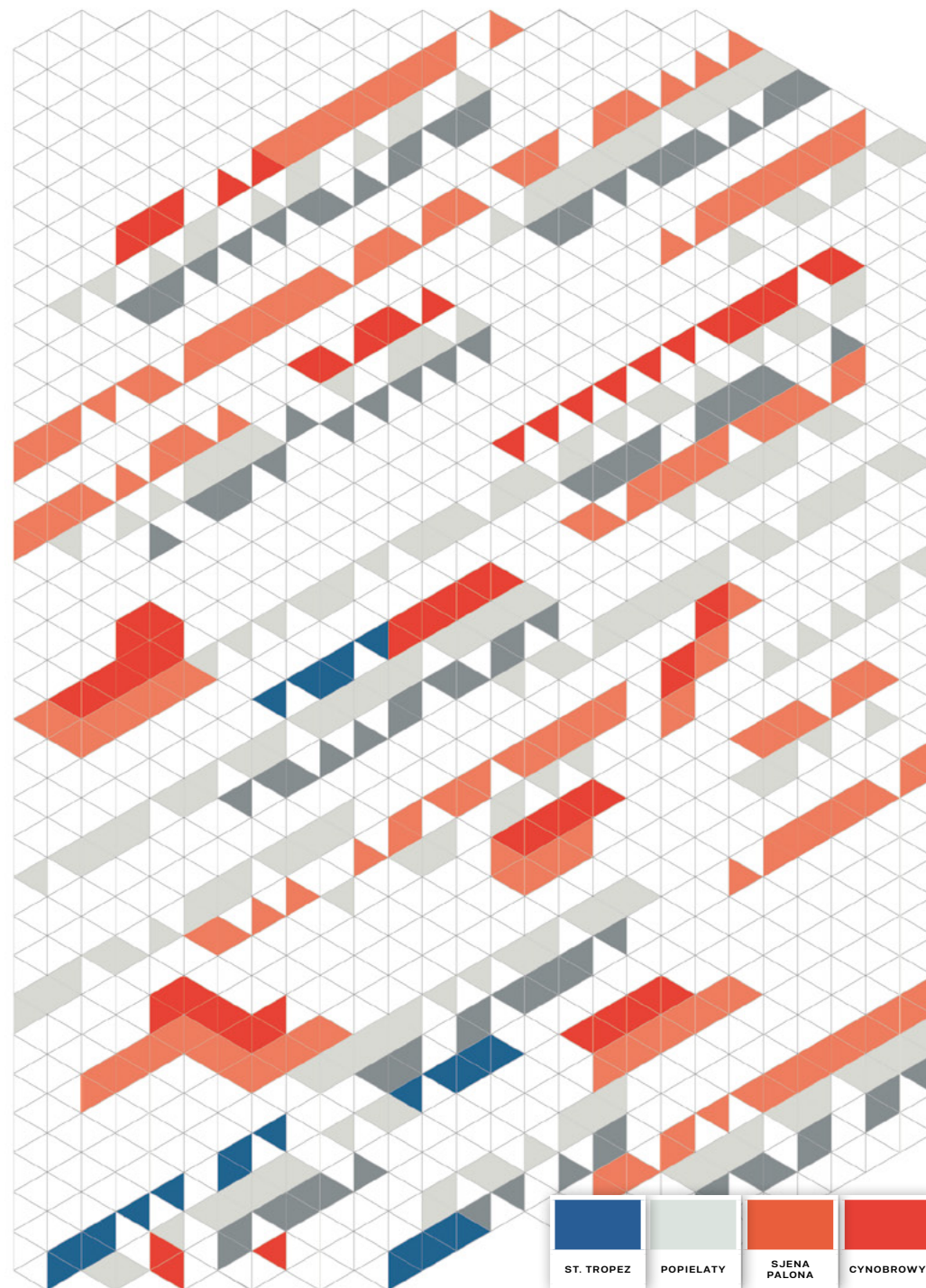
MAŁGORZATA MIRGA-TAS

Artystka **Małgorzata Mirga-Tas** w swojej twórczości najczęściej pracuje z tkaninami i wzorami, które opowiadają o kulturze romskiej. Wspólne działanie, wyszywanie, filcowanie jest okazją, aby otworzyć się przed drugim człowiekiem i bliżej się poznać. W trakcie takiego spotkania wszyscy uczestnicy są sobie równi, bez względu na różnice.

Czy dobrze czujesz się wśród osób w twojej klasie? Czy jest w niej ktoś, kto może czuć się niekomfortowo ze względu na panujące podziały w waszej grupie? Zastanów się nad wspólnym działaniem, dzięki któremu moglibyście bliżej się poznać i zbudować ze sobą

więź.

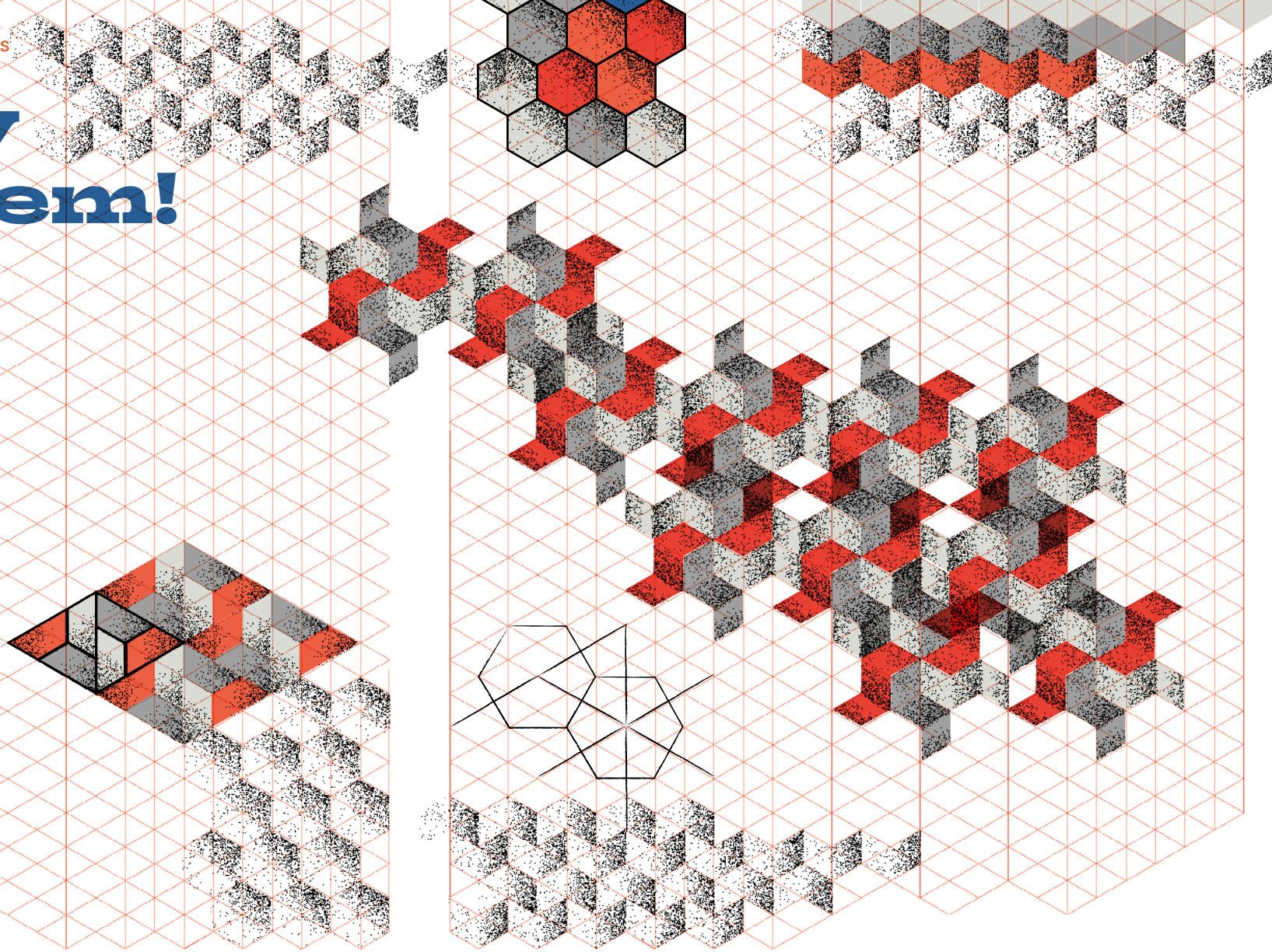

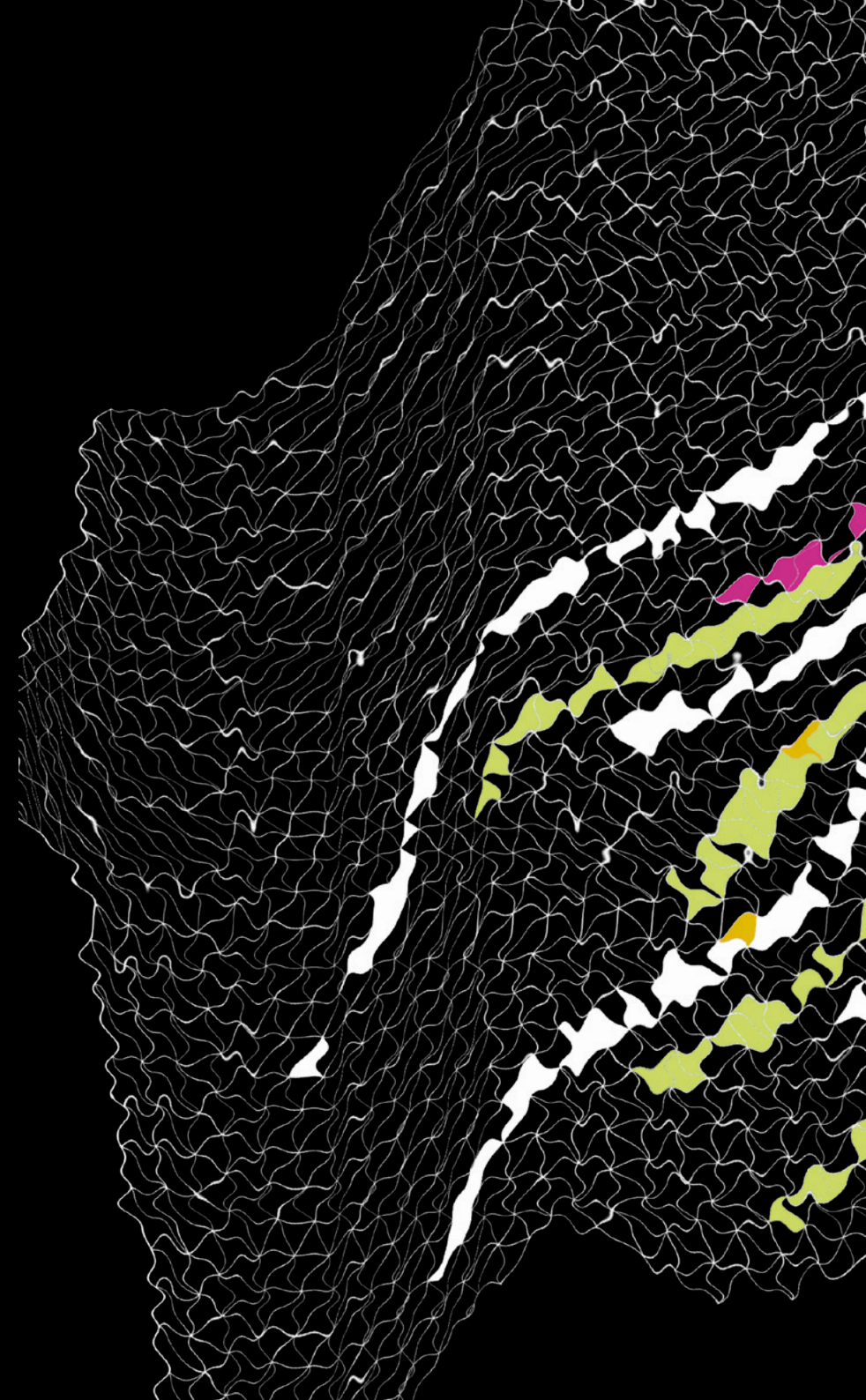

Kolektywne tworzenie daje poczucie integracji, wspólnego działania, poznawania się i zaprzyjaźniania.

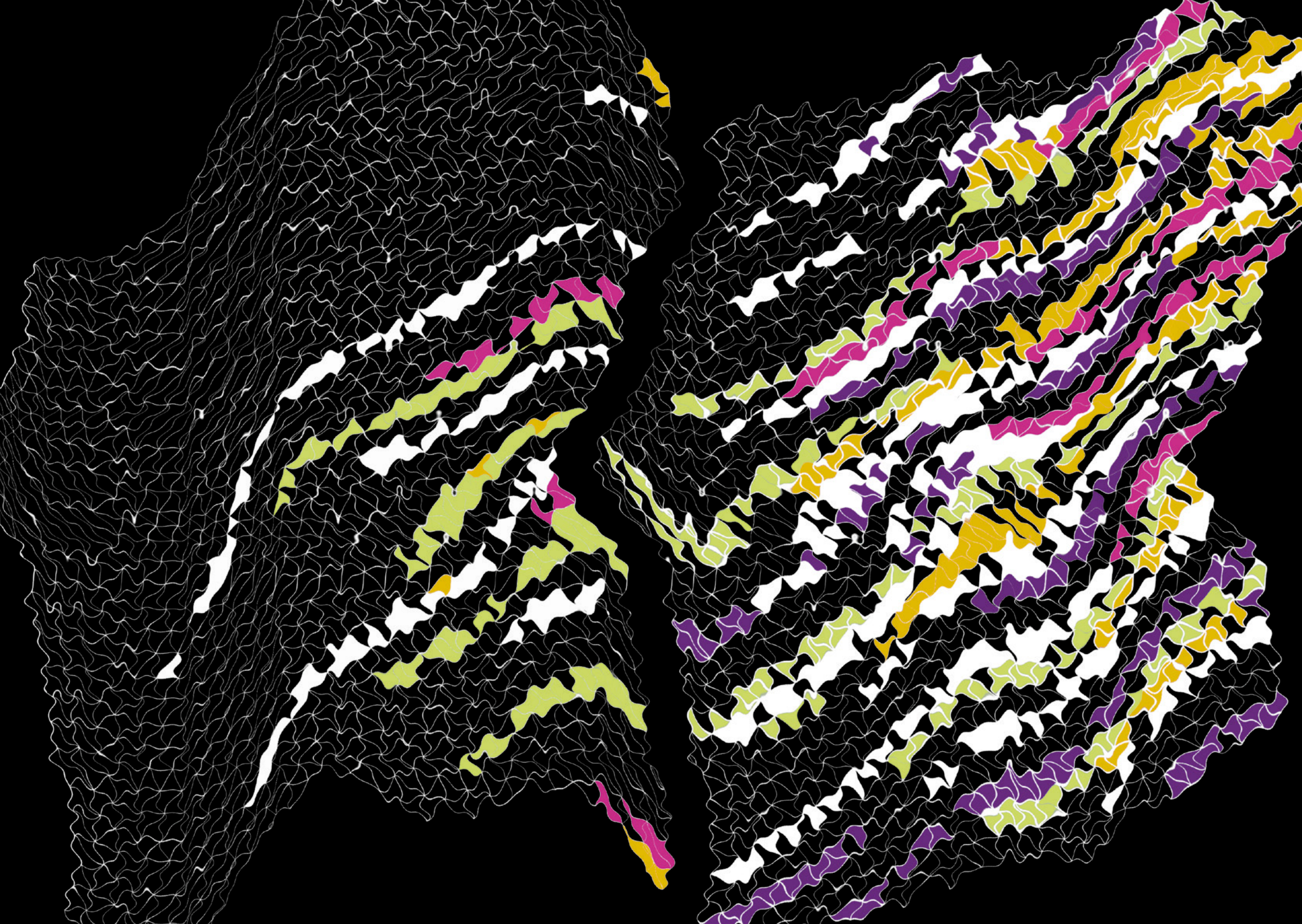
Małgorzata Mirga-Tas

Zróbmy coś razem!

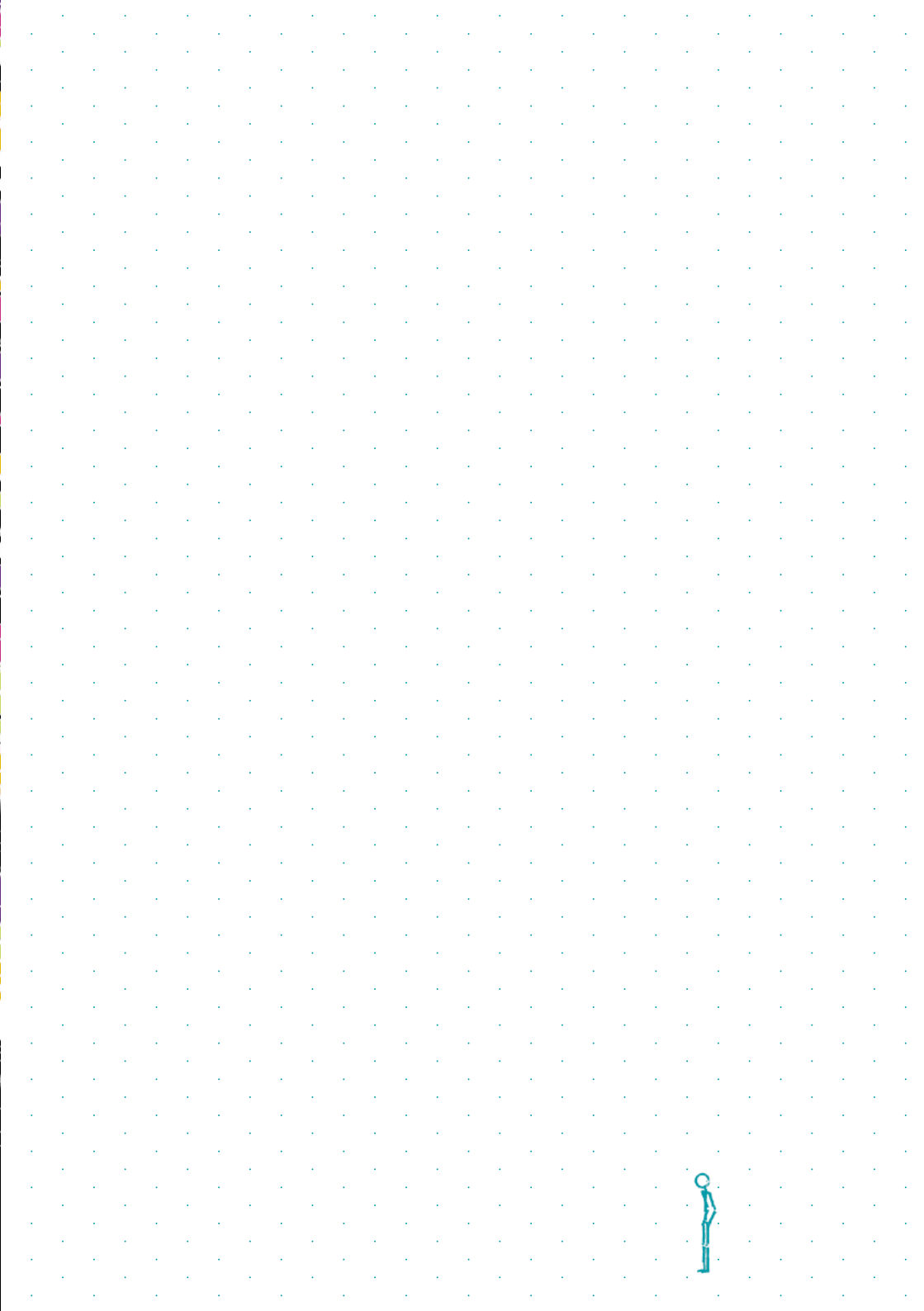
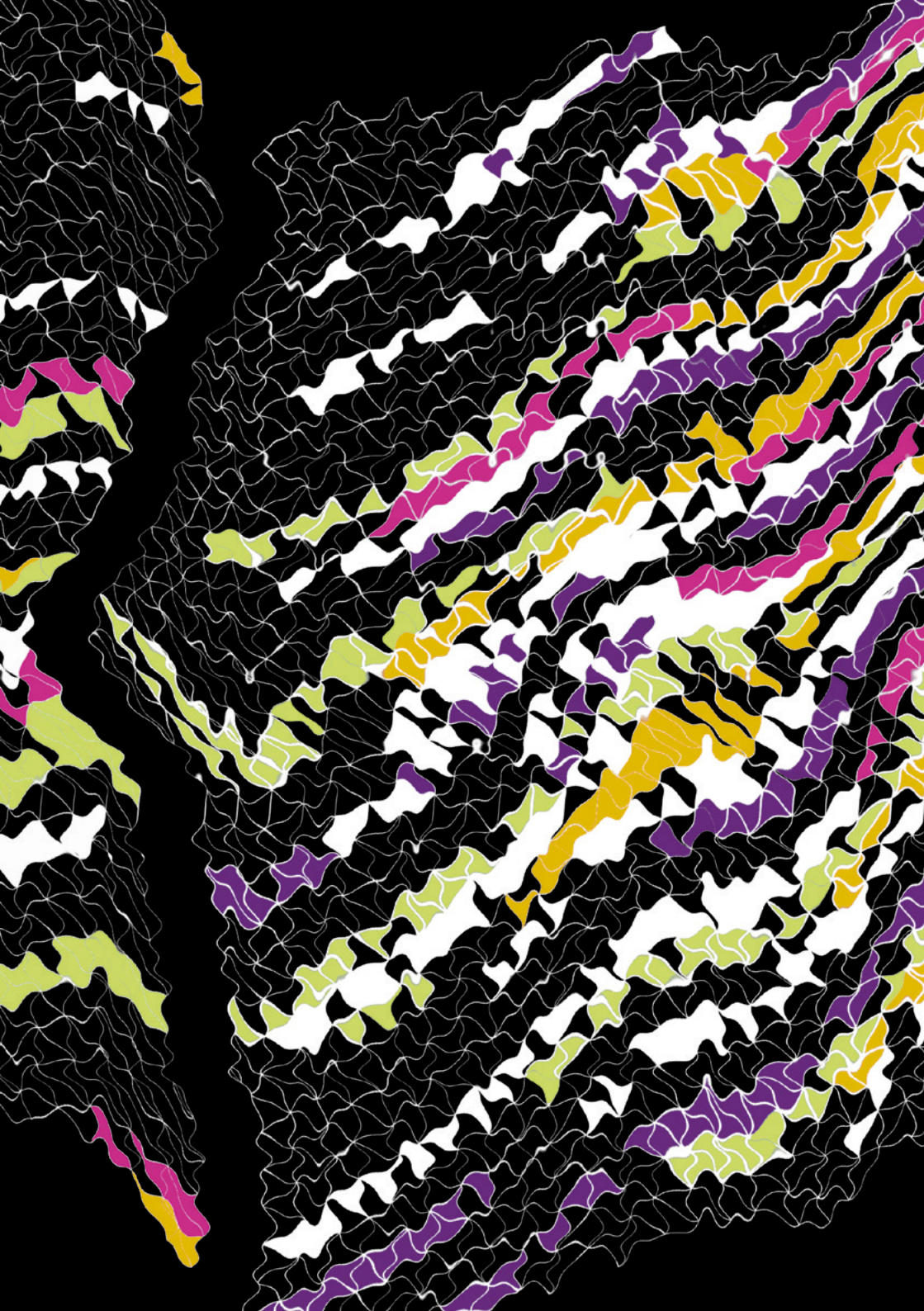

miejsce

data

uwagi

CSW KRONIKA 13.11.2021 WYSTAWA „Chłod w pokoju sypialni sanitarne...“
30.12.2021 F.N.S.A.J

1 inch = 2,54 cm

1 mile = 1,61 km

1kW + 1,34 hp

1 hp = 1.746 kW

°C = (°F - 32) × 0,55

°F = °C × 1,8 + 32

1 bar = 14,5 psi

1 ft = 0,3 m

21 cm

listopad

p	w	ś	c	p	s	n
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

wpłata

grudzień

p	w	ś	c	p	s	n
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

styczeń

p	w	ś	c	p	s	n
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

luty

p	w	ś	c	p	s	n
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28						

marzec

p	w	ś	c	p	s	n
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

kwiecień

p	w	ś	c	p	s	n
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

maj

p	w	ś	c	p	s	n
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

czerwiec

p	w	ś	c	p	s	n
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

lipiec

p	w	ś	c	p	s	n
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

sierpień

p	w	ś	c	p	s	n
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

wrzesień

p	w	ś	c	p	s	n
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

październik

p	w	ś	c	p	s	n
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

listopad

p	w	ś	c	p	s	n
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

grudzień

p	w	ś	c	p	s	n
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

styczeń

p	w	ś	c	p	s	n
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

luty

p	w	ś	c	p	s	n
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

marzec

p	w	ś	c	p	s	n
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

kwiecień

p	w	ś	c	p	s	n
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

maj

p	w	ś	c	p	s	n
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

czerwiec

p	w	ś	c	p	s	n
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

lipiec

p	w	ś	c	p	s	n
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

sierpień

p	w	ś	c	p	s	n
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

wrzesień

p	w	ś	c	p	s	n
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

październik

p	w	ś	c	p	s	n
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

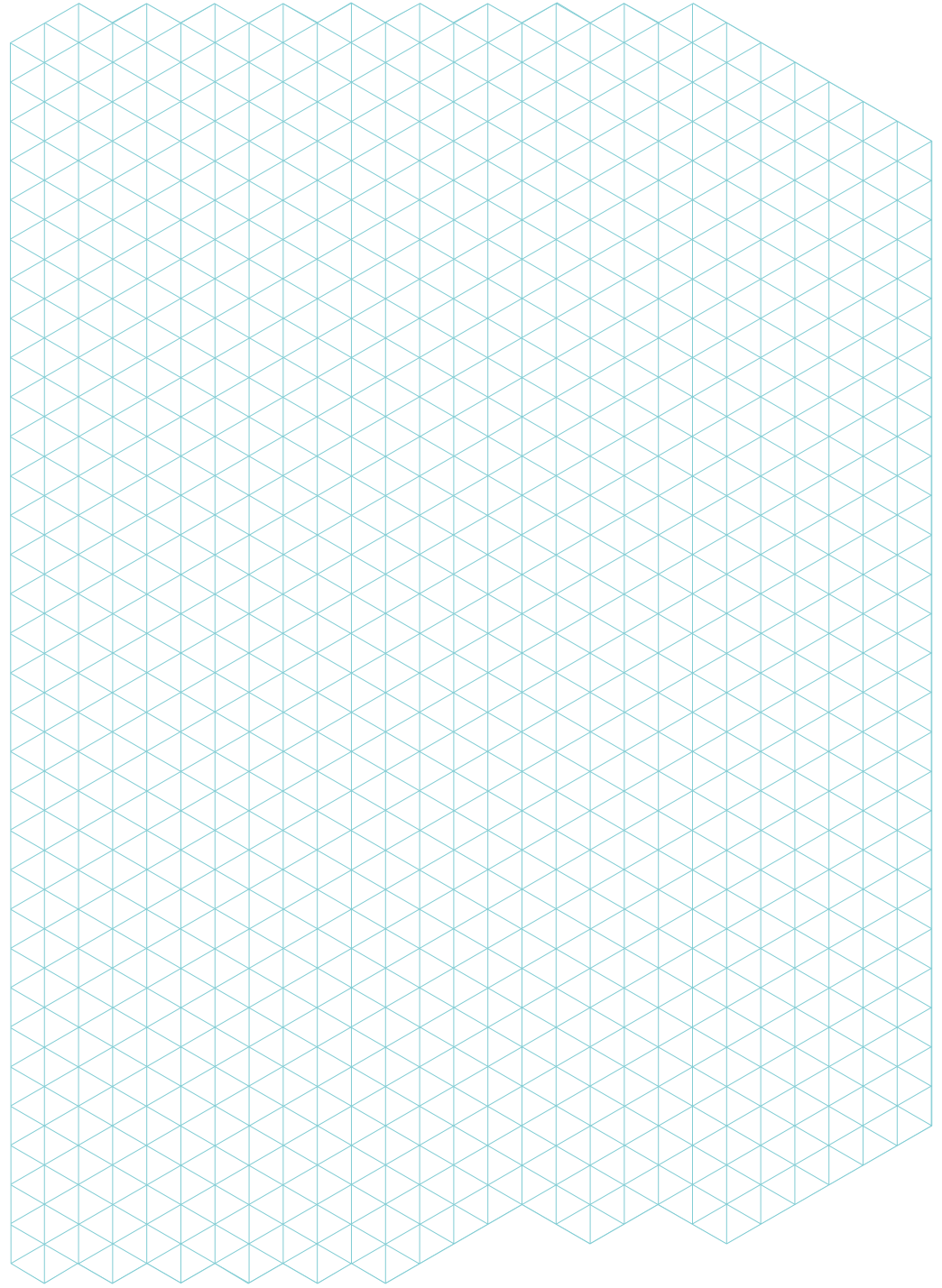
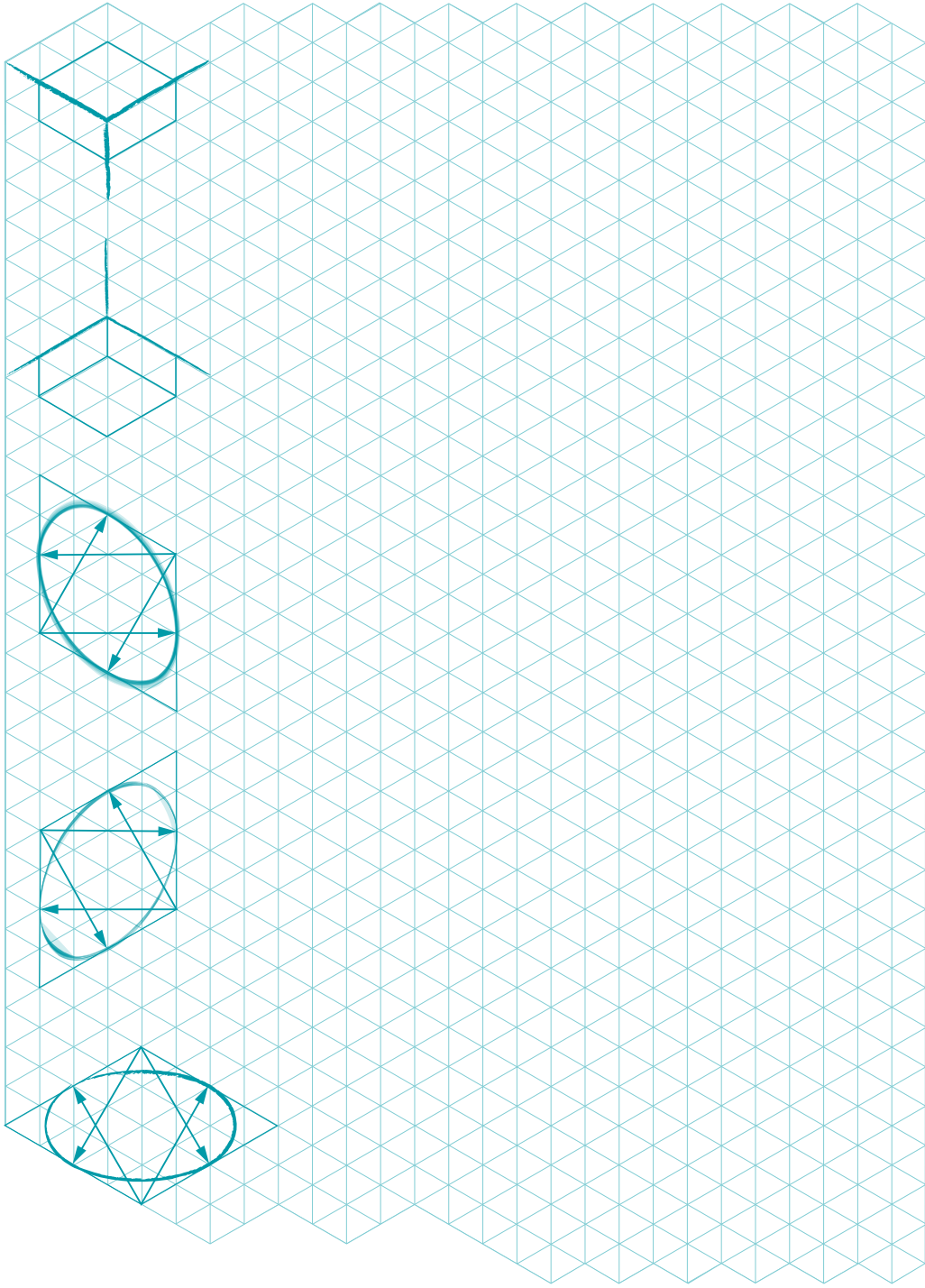
listopad

p	w	ś	c	p	s	n
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

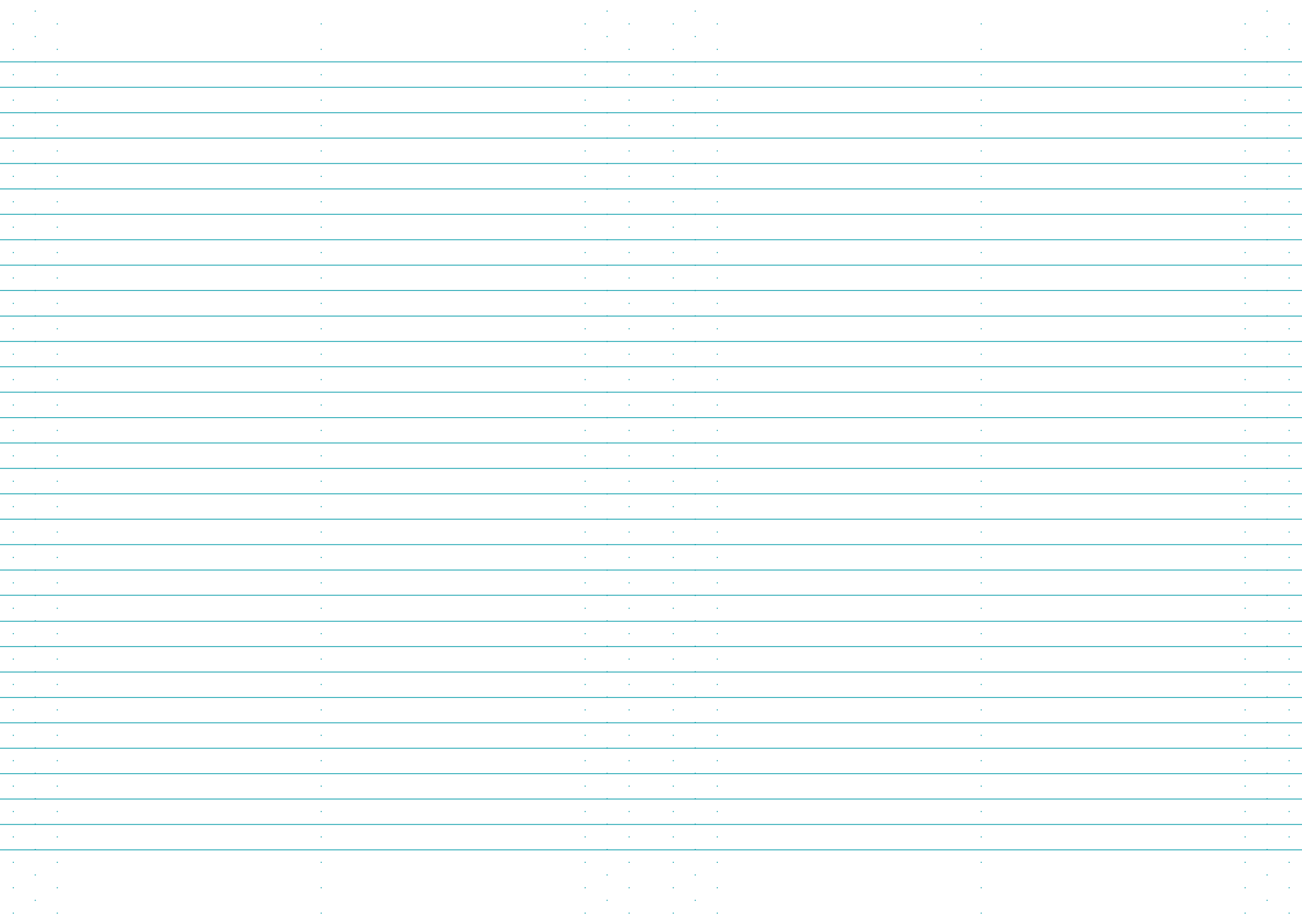
grudzień

p	w	ś	c	p	s	n
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Instalacje stworzone podczas projektu edukacyjnego prezentowane były na wystawie *Chłód w pokoju sący waniliowe mleko* w CSW Kronika w terminie 13.11–30.12.2021.

ARTYSTKI / ARTYŚCI

Sławomir Brzoska, Piotr Chlipalski, Jan Kowal, Aleksander Krajewski, Anna Królikiewicz, Małgorzata Mirga-Tas, Sylwester Piechura, Piotr Jaszczur Śnieguła, Agata Tecl-Szubert i Mikołaj Szubert-Tecl, Marcin Wysocki, Jaśmina Wójcik oraz młode osoby z Bytomia, Zabrze i Gliwic

KURATORKA

Katarzyna Kalina

SCENOGRAFIA

Agata Cukierska

KOORDYNACJA

Agata Gomolińska-Senczenko

IDENTYFIKACJA WIZUALNA

Julia Palkowska

ZESPÓŁ CSW KRONIKA

Radosław Ćwieliąg, Katarzyna Lazar, Anna Sokołowska, Paweł Wątroba, Marcin Wysocki + Dział Techniczny Bytomskiego Centrum Kultury

kronika

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Publikacja podsumowuje projekt edukacyjny *Utopijny kodeks praw* zrealizowany w Centrum Sztuki Współczesnej Kronika.

WARSZTATY PROWADZIŁY / PROWADZILI

Agata Cabala, Małgorzata Dobrucka, Katarzyna Kalina, Jan Kowal, Aleksander Krajewski, Anna Królikiewicz, Dominika Malska, Małgorzata Mirga-Tas, Piotr Jaszczur Śnieguła, Agata Tecl-Szubert i Mikołaj Szubert-Tecl

KURATORKA PROJEKTU

Katarzyna Kalina

KOORDYNACJA

Agata Gomolińska-Senczenko

IDENTYFIKACJA WIZUALNA

Julia Palkowska

PARTNERZY

Szkola Podstawowa nr 26 w Bytomiu

Szkola Podstawowa nr 5 w Bytomiu

Szkola Podstawowa nr 3 w Bytomiu

Zespół Szkół Specjalnych nr 42 w Zabrzu

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Utopijny kodeks praw

TEKST GŁÓWNY

Jaśmina Wójcik

TEKSTY TOWARZYSZĄCE

*Katarzyna Kalina, Jan Kowal, Anna Królikiewicz, Małgorzata Mirga-Tas,
Paweł Wątroba oraz młode osoby biorące udział w projekcie edukacyjnym*

REDAKCJA I KOREKTA

Paweł Wątroba

PROJEKT I SKŁAD

M. Wysocki

ILUSTRACJE

M. Wysocki oraz młode osoby biorące udział w projekcie edukacyjnym

COPYRIGHT

2021 Autorzy, CSW Kronika w Bytomiu

LICENCJA

*Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa
– Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe
(CC BY-NC-ND 4.0).*

WYDAWCA

*Centrum Sztuki Współczesnej Kronika
Rynek 26 41-902 Bytom
www.kronika.org.pl*

Bytom 2021

CSW Kronika jest instytucją Miasta Bytomia i działa w strukturach organizacyjnych Bytomskiego Centrum Kultury.

kronika